

Sanna Misukka

Oman näköinen vanhuus-

Kuvaus aktiivisen arjen ja toimijuuden tukemisesta

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Kuntoutus

Opinnäytetyö

15.11.2012

Tekijä(t) Otsikko	Sanna Misukka Oman näköinen vanhuus – Kuvaus aktiivisen arjen ja toimijuuden tukemisesta
Sivumäärä Aika	55 sivua + 5 liitettä 15.11.2012
Tutkinto	Toimintaterapeutti YAMK
Koulutusohjelma	Kuntoutuksen koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	
Ohjaaja(t)	Yliopettaja, FT Salla Sipari Lehtori, FT Anita Näslindh-Ylispangar
<p>Tämän tutkimustyön tavoitteena oli selvittää ja kuvata mitä on aktiivista arkea ja toimijuutta tukeva kuntouttava työote henkilökunnan sekä asukkaiden näkökulmasta. Tutkimustyö toteutui Helsingin Roihuvuoren vanhustenkeskuksen asukkaiden ja ryhmäkotien henkilökunnan välisenä yhteistyönä.</p> <p>Tutkimustyössä hyödynnettiin toimintatutkimuksen menetelmää, koska tavoitteena oli selvittää ja kuvata toimintatapoja sekä näkökulmia mitä on asukkaiden aktiivista arkea ja toimijuutta tukevat toimintatavat. Asukkaista ja henkilökunnasta koostuneiden ryhmien kahdessa tapaamisessa käytettiin aineiston tuottamiseksi laadullisen tutkimuksen teemahaastattelun menetelmää. Tuotettu aineisto analysoitiin aineistonsisällönanalyysillä sekä teoriaohjaavasti.</p> <p>Tutkimusryhmät tuottivat yhdeksän kuntouttavan työotteen aluetta. Näitä alueita olivat asukkaan aktiivinen osallistuminen päivittäisiin toimintoihin, mahdollisuus osallistua päivittäin virikkeelliseen toimintaan, asukkaan sosiaalisten suhteiden ylläpitämisen tukeminen, omatahdon huomioiminen arjessa, omatoimisuuden yksilöllinen tukeminen, asukaslähtöinen ryhmään osallistuminen, oman näköisten tapojen ja aktiivisen arjen mahdollistaminen, rakennettu ympäristö osallistumisen mahdollistajana ja henkilöstömitoituksen luomat rajoitukset. Aihealueet avattiin toimijuuden ulottuvuuksien avulla ja luotiin kuvaus aktiivista arkea ja toimijuutta tukevasta kuntouttavasta työotteesta. Toimijuuden ulottuvuuksista täytyä, voida ja tuntee painottuivat enemmän kuin osata, kyteä ja haluta-ulottuvuuksien toiminnot. Tuloksista voidaan havaita asukkaan aseman muutos, hoidon kohteena olemisesta kohti aktiivista ja valtaistuvaa toimijaa toiminnan keskiössä, määräysvaltaisena henkilönä. Kuntouttava työote on työn perusta ja henkilökunnalla on yhteinen näkemys toiminnasta, kuntouttavasta työotteesta ja toiminnassa on yhteneväinen toimintakulttuuri.</p> <p>Tutkimustyö toi näkyväksi asukkaiden ja henkilökunnan käsityksen siitä mitä on aktiivista arkea ja toimijuutta tukeva kuntouttava työote. Tutkimustyössä tuotettuja kuntouttavan työotteen yhdeksää aluetta sekä kuvausta voidaan hyödyntää kehittämistyössä, jossa halutaan mahdollistaa asukkaiden ja henkilökunnan osallistuminen.</p>	
Avainsanat	toimijuus, toimintakyky, kuntouttava työote

Author(s) Title Number of Pages Date	Sanna Misukka Living in my own looking old age - Discription of Supporting Active Daily Living and Agency 55 pages + 5 appendices 15 November 2012
Degree	Master of Health Care
Degree Programme	Rehabilitation
Specialisation option	
Instructor(s)	Salla Sipari, PhD, Principal Lecturer Anita Näslindh - Ylispangar, PhD, Senior Lecturer
<p>Aim of this study was to determine and describe what is an active everyday life and supportive of agency with rehabilitative approach, from the perspective of the personnel and the residents. The study took place in Helsinki, Roihuvuori Center for the Elderly residents of group homes and cooperation of the personnel.</p> <p>In this study was utilized method of action research, since the aim was to create perspectives and develop supporting policies to people's everyday lives and active agency. Residents and personnel, consisting of two research groups produced the study material in theme interview method. The generated data was analyzed in content of the data analysis and in theories.</p> <p>The study produced what has been an active daily life and the agency is supporting the rehabilitative oriented approach. The study groups produced nine rehabilitating areas. These areas were opened to the dimensions of agency and created a description of the active everyday life and creation of agency with rehabilitative approach to ones work. Aspects of agency have got to, and be able to feel the results-focused dimensions of more than able, to be able to and want-dimensional functions. The study's results can be seen in elderly population change of status, treatment is targeted towards being active and controlling person. Residents are experts in their own lives, they are seen as individuals, their wants and needs are respected, as well as listened. Rehabilitative approach is the base of the work and personnel have a common view of the activities, rehabilitation method of approach to ones work and activities, consistent with the culture.</p> <p>The study brought visible to residents and personnel an idea of what everyday life is an active and supportive of agency rehabilitative approach. The study produced in rehabilitative work approach nine areas of activity, as well as existing description. These can be used to develop the activities for the elderly in future development, where it is desired to allow both residents and the personnel participation.</p>	
Keywords	agency, functional, rehabilitative approach

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Kohti asukkaiden aktiivista arkea ja toimijuutta	3
2.1 Toimintakyvystä toimijuuteen	3
2.2 Kuntouttava työote	8
2.3 Kohti aktiivista arkea ja oman näköistä vanhuutta	11
3. Toimintaympäristönä tehostettu palveluasuminen	13
4 Tavoite, tarkoitus ja täsmennetyt tehtävät	15
5 Menetelmälliset ratkaisut	15
5.1 Toimintatutkimus	15
5.2 Tutkimustyön eteneminen	17
5.3 Työryhmän valinta	18
5.4 Teemahaastattelu aineiston hankinnan menetelmänä	20
5.5 Aineiston analyysi sisällönanalyysiä käyttäen	21
6 Tulokset	24
6.1 Asukkaan aktiivinen osallistuminen päivittäisiin toimintoihin	25
6.2 Mahdollisuus osallistua päivittäin virikkeelliseen toimintaan	26
6.3 Sosiaalisten suhteiden ylläpitämisen tukeminen	28
6.4 Huomioidaan arjen toiminnassa asukkaan omatahto	29
6.5 Omatoimisuuden yksilöllinen tukeminen	30
6.6 Asukaslähtöinen ryhmään osallistuminen	31
6.7 Oman näköisten tapojen ja aktiivisen arjen mahdollistaminen	32
6.8 Rakennettu ympäristö osallistumisen mahdollistajana	34
6.9 Henkilöstömitoituksen luomat rajoitukset	35
7 Kuvaus aktiivista arkea ja toimijuutta tukevasta kuntouttavasta työotteesta	37
7.2 Tulosten yhteenveto	37
7.2 Päätelmiä toimijuuden ulottuvuuksien ilmenemisestä vanhustenkeskuksessa	39
8 Pohdinta	41
Lähteet	52

Liitteet

Liite 1. Tiedote asukkaalle

Liite 2. Tiedote henkilökunnalle

Liite 3. Toinen tiedote osallistujille

Liite 4. Suostumuslomake

Liite 5. Aineiston analyysi

1 Johdanto

Julkisuudessa on käyty ja käydään edelleen keskustelua ikääntyneiden palvelujen ja hoidon laadusta sekä heitä koskevista asumismuodoista. Kulloisessakin ajanjaksossa vallalla oleva vanhuuskäsitys määrittää sen miten iäkkäisiin suhtaudutaan ja millainen asema heillä on yhteiskunnassa. Vanhuuskäsityksessä yhdistyvät lääketieteen tuottama kuva ikääntymisestä ja ikääntyneistä, sekä arvoa ja kohtelemista määrittelevät filosofiset, moraaliset sekä eettiset ajattelutavat. (Kuikka 2012: 8). Yhteiskuntamme ikääntyy ja yhteiskunnan on muutettava toimintatapojansa, jotta voidaan turvata kansalaisten hyvinvointi ja elämänlaatu (Seppänen – Koskinen 2010: 388.). On tärkeää pitää keskustelua yllä, jotta ikääntyneiden palvelumuodot kehittyisivät edelleen, sillä pidentyvä elinikä tarkoittaa tulevaisuudessa yhä enemmän eläkeikäisiä henkilöitä. 65 vuotta täyttäneiden määrän ennustetaan nousevan nykyisestä 900 000:sta noin 1,6 miljoonaan vuoteen 2040 mennessä. 85 vuotta täyttäneiden ja sitä vanhempien määrän ennustetaan lähes nelinkertaistuvan nykyisestä samassa ajassa. (Tilastokeskus 2009.)

Nykyisen hallituksen, pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen, ohjelmassa ovat painopistealueena ikäihmisille tarjottavat palvelut. Hallitusohjelmassa todetaan, että ikäihmisiä tulee arvostaa ja heidän itsemääräämisoikeutensa on turvattava. Vanhuspoliittisessa ohjelmassa on tavoitteena ikääntyneen itsenäisen elämisen sekä asumispalvelujen kehittäminen siten, että ikääntyneelle järjestetään tarpeenmukaisia asumisvaihtoehtoja ja kuntoutuspalveluja. Tähän ratkaisuksi on nyt tulossa laki, Ikälaki / Vanhuspalvelulaki, jolla turvataan ikääntyneiden oikeus laadukkaaseen ja tarpeenmukaiseen hoivaan. (Hallitusohjelma 2011: 60.)

Hyvinvointi 2015 -ohjelma on linjannut sosiaalialan pitkän aikavälin tavoitteet. Ohjelmassa mainitaan ikäihmisten toimintakyvyn ylläpitäminen. Tähän päästäksemme tarvitaan ehkäisevän vanhuspolitiikan vahvistamista. Tavoitteena on, että 65 – 79 -vuotiaiden ikäihmisten toimintakyky sekä kyky itsenäiseen elämään olisivat tallella. Sosiaalisia verkostoja, osallistumisen edistämistä sekä yhteisöllisyyden hyödyntämistä pidetään ikääntyneille tärkeinä seikkoina, Terveys 2015 kansanterveysohjelmassa. Verkostojen olemassaolo on erityisen tärkeää ikääntyneen henkilön elämän tarkoituksettomuuden, yksinäisyyden ja turvattomuuden tunteen torjumiseksi sekä mielenter-

veyden ongelmien ennalta ehkäisemisessä. (Heimonen 2009: 7, Sosiaali- ja terveysministeriö 2007: 41.)

Suomessa on tehty useita ikääntyneen hoidon laatua koskevia selvityksiä. Niistä tässä mainittakoon vuonna 2010 julkaistu eduskunnan oikeusasiamiehen selvitys ympärivuorokautisesta hoidosta ja sen valvonnasta sekä Valviran julkaisema selvitys vuonna 2010 ympärivuorokautista hoitoa järjestävien yksiköiden toiminnasta. (Kivelä - Varpio 2011: 221.) Vuonna 2012 julkaistiin raportti ”Miten turvataan hyvä vanhuus Suomessa”. Raportin tulosten mukaan vanhuspalvelujen taso ei ole sitä sellaista, mitä laki vaatii. Tulevaisuuden hoiva ja huolenpito edellyttävät, että ikääntyneet kohdataan ihmisinä, heitä kuunnellaan ja he tulevat kuulluiksi, heitä arvostetaan vuorovaikutuksessa, kaikki tämä yhdistettynä ikääntyneiden yksilöllisiin omista tarpeista lähtöisin olevaan ja heidän elämänkaartaan kunnioittavaan tukeen. (Kuikka 2012: 2.) Perustuslaki takaa kaikille samat poliittiset oikeudet, mutta ikääntyneiden vaikutusmahdollisuudet jäävät silti muita heikommiksi. Ikääntyneiden äänet eivät tule esiin. He eivät tule kuulluiksi heitä itseään koskevissa päätöksenteoissa, eivätkä heille suunnattujen palveluiden kehittämisessä. (Helander 2006: 30 - 35, Kuikka 2012: 12.)

Gerontologisen toimintakyvyn tutkimuksissa ja raportoinnissa valtaosa on kohdistunut ikääntyneen fyysisen toimintakyvyn tutkimiseen. Vähiten tutkimusta gerontologian saralla on ikääntyneen sosiaalisesta toimintakyvystä. Usein sosiaalisella toimintakyvyllä viitataan ikääntyneen sosiaalisiin vuorovaikutustaitoihin ja suhteisiin. Laajimmillaan sillä viitataan ikääntyneen suhteesta koko ympäristöönsä ja yhteisöönsä. (Jyrkämä 2007: 197.) Ympärivuorokautisessa hoidossa tulisi kiinnittää toimintakyvyn eri osa-alueiden tukemisen lisäksi huomiota myös iäkkäiden toimijuuteen ja omiin voimavaroihin. On osattava tunnistaa iäkkään ihmisen jäljellä olevia voimavaroja, erityisesti hänelle ominaisia tapoja toimia, osata, haluta ja olla. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012: 26.)

Kuten aiemmin mainittiin, sosiaali- ja terveysala kokee muutosta ja palvelujen kehittämisen painetta valtakunnallisesti koskien ikääntyneiden palveluja ja hoivaa. Roihuvuoren vanhustenkeskus on myös kokenut muutaman viime vuoden aikana suurehkoja muutoksia ja niiden aikana myös kunnat ja kaupungit ovat olleet muutosten ja paineiden alaisina. Muutoksia on tullut siirryttäessä laitosasumisesta palveluasumiseksi ja uusien toimintojen aloittaessa toimintansa vanhustenkeskuksen yhteydessä. Toimintaan on viime vuosien aikana tullut mukaan päivätoiminta sekä palvelukeskustoiminta aikaisempien ryhmäkotien rinnalle. Aasukkaat, asiakkaat ja heidän omaisensa haluavat

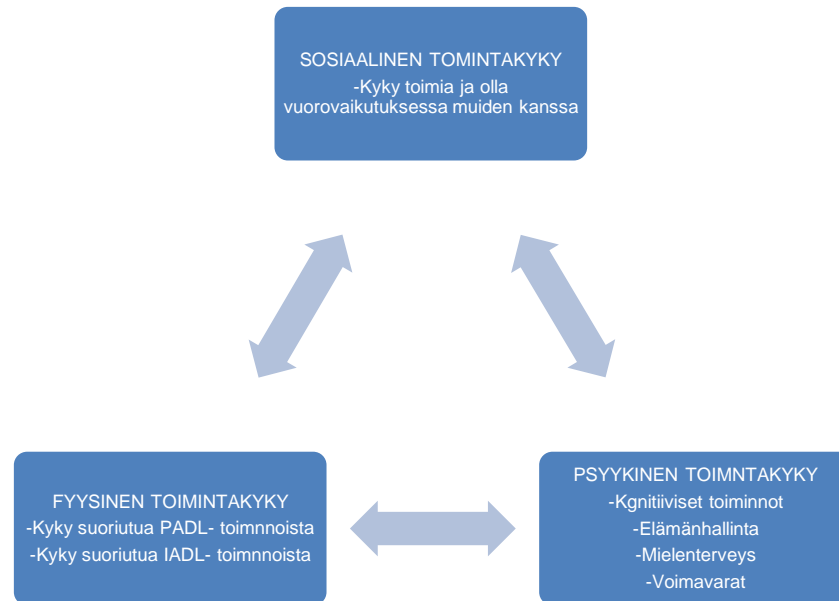
saada laadukasta hoivaa, huolenpitoa ja kuntoutusta sekä toimia aktiivisesti arjessa oman toimintakyvyn, toimijuuden, sallimissa rajoissa. Tässä tutkimustyössä kuvataan asukkaiden arkeen osallistumista sekä toimijuuden tukemista ja sen rakentumista asukkaiden arjessa. Kuvauksen avulla voidaan mahdollistaa asukkaille yhteneväisiä toimintakäytänteitä paremmin, ja antaa asukkaille mahdollisuus tulla kuulluiksi heitä koskevassa toiminnan kehittämisessä, sekä antaa mahdollisuus vaikuttaa vanhustenkeskuksen toimintaan, heidän arkeaan tukevasti.

2 Kohti asukkaiden aktiivista arkea ja toimijuutta

2.1 Toimintakyvystä toimijuuteen

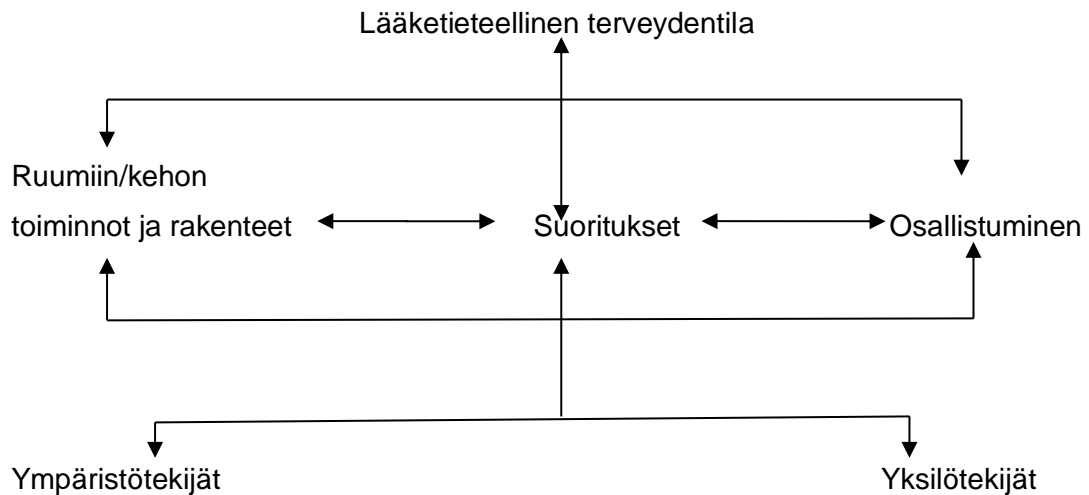
Toimintakyky on laajasti ihmisten hyvinvointiin liittyvä käsite, jota voidaan usein tarkastella eri näkökulmista. Toimintakyky voidaan määritellä toiminnan vajausten tai jäljellä olevan toimintakyvyn tasoja kuvaillen. (Heimonen 2009: 9.) Vanhuspolitiikassa toimintakyvyllä on ollut keskeinen asema, sillä sitä on käytetty tuettaessa yleistä tavoitetta edistää ikääntyneiden kotona asumista sekä arjen toiminnoista selviytymistä. Toimintakyky-käsitteellä tarkoitetaan usein henkilön potentiaalista toimintakykyä eikä niinkään aktuaalista toimintakykyä. (Mikkola 2009: 39, Jyryämä 2007: 195–200, Jyryämä 2004: 157.) Toimintakyvyllä tarkoitetaan useasti henkilön kykyä selviytyä jokapäiväisestä elämästään. Toimintakykyä voidaan tarkastella myös fyysisestä, psyykkisestä tai sosiaalisesta ja kokemusperäisestä näkökulmasta. Kuten terveyteen myös toimintakykyyn ja sen vajavuuksiin vaikuttavat henkilö itse, elämäntavat, sosiaalinen- ja kulttuurinen järjestelmä sekä sosiaaliset suhteet ja ympäristö. Ihmisen oma arviointi on oleellinen seikka toimintakyvyn tarkastelussa. Lisäksi on hyvä kiinnittää huomiota toimintakykyä tarkasteltaessa henkilön kompensatiokeinoihin ja ihmisen omiin henkilökohtaisiin tavoitteisiin toiminnassaan. Toimintakyvyssä onkin kyse siitä miten hyvin ihminen suoriutuu omien odotustensa, yhteisönsä tai ympäristön asettamista vaatimuksista. Ympäristön asettamat vaatimukset ikääntyneen toimintakyvylle ovat erilaiset riippuen esimerkiksi, siitä asuuko henkilö kaupungissa vai maalla, omassa kodissaan vai palvelutalossa. Päivittäisistä perustoiminnoista PADL (physical activities of daily living) selviytyminen vaatii fyysistä toimintakykyä ja vastaavasti asioiden hoitaminen ja kodin ulkopuoliset toiminnot IADL-toiminnot (instrumental activities of daily living) vaativat myös sekä sosiaalista että psyykkistä toimintakykyä. (Heimonen 2009: 9, Pitkälä – Valvanne –

Huusko 2010: 438-440, Pohjolainen 2009: 19.) Kuviossa 1. on kuvattu toimintakyvyn osa-alueiden vaikutusta toisiinsa.

Kuvio 1. Sarvimäen ja Heimosen (2009) mukaan mukailtuna toimintakyvyn eri osa-alueiden vaikutus toisiinsa.

ICF-luokituksen (International Classification of Functioning, Disability and Health) mukaisesti henkilön toimintakyky koostuu ihmisen kehon/ruumiin toiminnoista sekä rakenteesta, suorituksista ja osallistumisesta. ICF-luokituksen mukaisessa toimintakyvyn jäsentämisessä on tärkeää huomioida henkilön toimintaympäristö, sillä ihmisen toimintakyky on aina vuorovaikutuksessa terveydentilan sekä yksilö- että ympäristötekijöiden kanssa (kuvio 2.). (ICF 2004: 18-20, Heimonen 2009: 9-10)

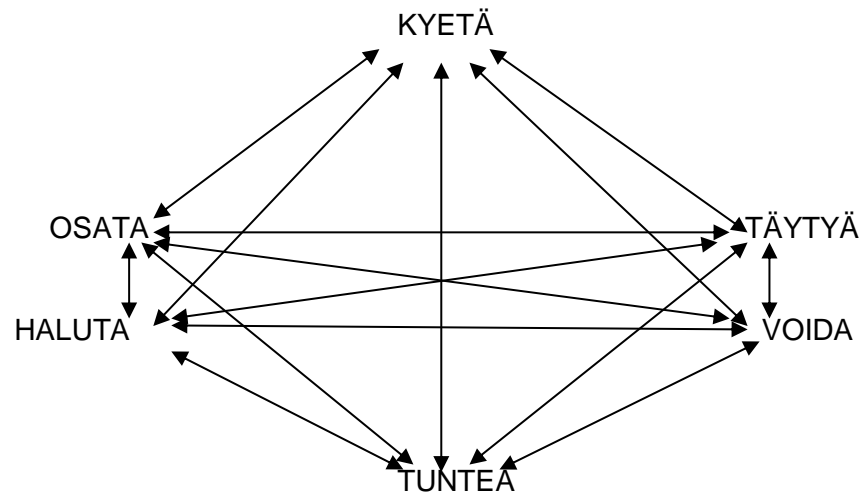
Kuvio 2. ICF- luokituksen eri osa-alueiden väliset vuorovaikutussuhteet. (ICF 2004:18.)

Sosiologia on tuonut käsitteen toimijuus (agency) mukaan myös vanhuuden tutkimukseen. Tämän käsitteen lähestymistapa haastaa vanhat tavat tutkia ja ymmärtää ikäänymistä ja siihen liittyviä erilaisia ilmiöitä. Teoreettisena käsitteenä ja empiirisen tutkimuksen lähtökohtana toimijuus suuntautuu gerontologisen tutkimuksen alueille, joissa kohteena on toimintakyky, sen käsitteellistäminen ja mittaaminen sekä sen yhteys biologiin, psykologisiin, sosiaalisiin tausta- ja muihin tekijöihin. (Jyrkämä 2007: 195 - 196) Sosiologiassa toimijuuden käsite liitetään Anthony Giddensiin. Giddensin toimijuudessa rakenteet ja toiminta liittyvät toisiinsa. Rakenteet ovat kielteisessä mielessä rajoittavia sekä määrääviä mutta positiivisessa mielessä ne kuitenkin mahdollistavat ja ohjaavat sekä yksittäisten henkilöiden että isompienkin ryhmien toimintaa. Rakenteet luovat henkilöille toimintamahdollisuuksia. (Jyrkämä 2007: 202–203)

Professori Jyrki Jyrkämän kehittämä toimijuuden modaaliteettimalli, -teoria suuntaa ajatukset toimintakykyyn aktuaalisena eli käytössä olevaan toimintakykyyn. Toimintakyky on Jyrkämän mukaan kykyjen ja osaamisten käyttämistä sosiaalisissa tilanteissa ja toimintakäytännöissä, toiminnassa. (Jyrkämä 2007: 215.) Asia, joista toimijuudessa on kysymys, ei itsessään ole uusi. Kyse on toiminnasta, sen luonteesta sekä merkityksestä. Edelleen pohditaan yhä, mitkä ovat toimivan yksilön, rakenteiden sekä yhteiskunnan lainalaisuuksien väliset suhteet ja ohjaako yksilö toimintaa omilla valinnoillaan ja missä määrin, vai ohjaako yksilöä lainalaisuudet ja rakenteet. (Jyrkämä 2007: 202.)

Toimintakyvyn tukemista voidaankin tarkastella toimijuuden käsitteen kautta. Ihmisen toiminta tapahtuu aina tietynlaisessa sosiohistoriallisessa paikassa ja ajassa, tietyssä kontekstissa. Erilaisten toimijoiden yhteistoiminta muodostaa toimintakäytänteitä, joiden antamien puitteiden sisällä ikääntyneen toimijuus muotoutuu. Toimintakyvyn laaja-alaisen tukemisen näkökulmasta tälle prosessille rakentuu omanlainen ajallinen kulku, jonka ikääntyneet kohtaavat erilaisissa elämäntilanteissaan. Tähän prosessiin työntekijät tuovat omat resurssinsa, tavoitteensa, sääntönsä sekä määrittelynsä ja ikääntynyt tuo omansa. Tällainen yhteinen toiminta luo aiottuja ja toisinaan myös ei-toivottuja seurauksia ikääntyneen toimijuudelle. (Koivula 2009: 33.) Toimintanäkökulmasta ajateltuna on tarkoituksenmukaista nähdä ikääntyneet aktiivisina, enemmän tai vähemmän tavoitteellisina toimijoina, joilla on toiminnastaan sekä toimintojensa seurauksista tietoa. He ovat kykeneviä eri tavoin perustelemaan toimintaansa ja antamaan toimintoilleen merkityksiä. Näin toimiessaan ikääntyneet ovat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa ja heillä on silloin yhteisiä päämääriä sekä tavoitteita, joilla pyritään usein vaikuttamaan muihin henkilöihin tai henkilöiden muodostamiin ryhmiin. (Jyrkämä 2005: 301.)

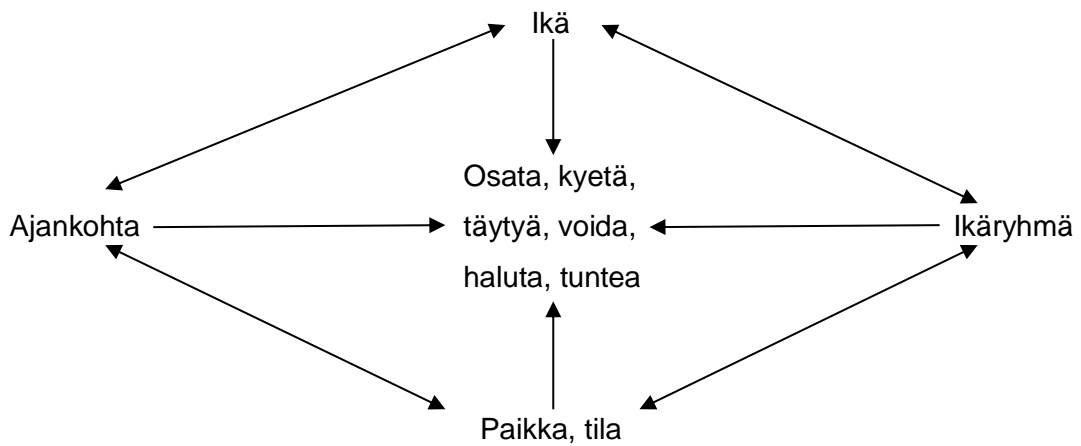
Toimijuus on sitä, mitä syntyy, muotoutuu ja uusiutuu toimijuuden modaalisten ulottuvuuksien yhteenkietoutuvana kokonaisdynamiikkana, kuten kuviossa 3. on kuvattu (Jyrkämä 2007: 207.). Modaliteeteissa löytyvät **osata, kyetä, haluta, täytyä, voida** sekä **tuntea** -ulottuvuudet. **Osata** -ulottuvuus viittaa ikäihmisen tietoihin ja taitoihin ja erilaisiin pysyviin osaamisiin. **Kyetä** -ulottuvuudessa on kyse psyykkisistä ja fyysisistä kyvyistä. **Haluta** liittyy ikääntyneen motivaatioon ja hänen motivoituneisuuteensa, tahdomiseen, tavoitteisiin sekä päämääriin. **Täytyä** -ulottuvuuteen kuuluvat fyysiset ja sosiaaliset pakot ja rajoitukset. **Voida** viittaa mahdollisuuksiin mitä tilanne ja siinä ilmenevät rakenteet tuottavat ja avaavat. **Tuntea** liittyy ihmisen perusominaisuuksiin arvioida, arvottaa, kokea ja liittää tunteita kohtaamiinsa asioihin sekä tilanteisiin.

Kuvio 3. Toimijuuden modaliteetit, ulottuvuudet. (Jyrkämä 2007)

Toimijuuden ulottuvuuksia voi käyttää lähestyttäessä ja analysoitaessa vanhustyön toimintakäytäntöjä tai vanhustyön laitosten ja instituutioiden paikallisia kulttuureja. Analyysin painopisteen ollessa yksilössä, tai yksilöissä, kysymykset modaliteettien perusteella ovat mitä ikääntyvä henkilö osaa, kykenee, haluaa, tuntee, täytyy on tekemättä ja mitä tilanne mahdollistaa. (Jyrkämä 2007: 209.)

Seuraavaa kuviota (kuvio 4.) voidaan lukea siten, että toimijuutta ilmentävät osaamisen ja kykenemisen, täytymisen ja voimisen sekä haluamisen ja tuntemisen modaaliset ulottuvuudet. Nämä kaikki ovat omilla tavoillaan, sekä eri asioiden kautta suhteessa ikään, ajankohtaan, ikäryhmään tai sukupolveen kuulumiseen sekä kyseessä olevaan paikkaan tai tilaan. (Jyrkämä 2007: 207.)

Kuvio 4. Kontekstuaalisuus ja toimijuuden modaliteetit Jyrkämän (2007) mukaan.

Tässä tutkimustyössä kuvataan, modaaliviitekehyksen puitteissa, mitä kuntouttavalla työotteella tulisi ja voitaisiin tukea sekä mahdollistaa vanhustenkeskuksen toimintaympäristössä.

2.2 Kuntouttava työote

Hyvä hoito ja palvelu tarkoittavat ikääntyneen henkilön tukemista omassa toimintaympäristössään hänen voimavarojensa lisäämisessä ja ylläpitämisessä. Lisäksi se tarkoittaa hyvän elämänlaadun tukemista, itsemääräämisoikeuden tukemista sekä itsenäisessä suoriutumisessa tukemista. Toimintakykyä tukevan työotteen käyttöönottoa painotetaan kaikissa ikääntyneiden palvelu- ja hoitotoiminnassa, kuten myös asiakkaiden ja heidän perheidensä osallistumismahdollisuuksien parantamista. (Luoma 2007: 41.)

Gerontologinen työskentely on aina moniammatillista ryhmä- ja yhteistyötä. Ainoastaan tieto ikääntymisestä ja siihen liittyvistä eri sairauksista ei riitä kuntouttavan työotteen toteuttamiseen. Toteuttamiseen tarvitaan myös kunnioittavaa ja arvostavaa suhtautumista. (Hartikainen- Lönroos 2008: 12 - 13.)

Kuntoutus itsessään on muuttunut paljon vuosien varrella. Kuntoutuksen uudessa paradigmassa ihminen ymmärretään suhteessa ympäristöön, missä hän toimii. Kuntoutustarvetta aiheuttavat ongelmat perustuvat nyt yksilön ja toimintaympäristönsä; luonnollisen, rakennetun, sosiaalisen sekä kulttuurisen ympäristön suhteeseen sekä vuoro-

vaikutukseen. Uudessa paradigmassa ei ole kyse ainoastaan vajavuuksien arvioinnista ja kompensoinnista, vaan voimavaroja tukevien olosuhteiden luomisesta. (Järvikoski – Härkäpää 2011:50.)

Kuntoutuksen paradigman muutosta ja etenemistä voidaan kuvata ja kuvataankin etenemisenä vajavuusparadigmasta kohti valtaistavaa tai ekologista paradigmaa. Valtaisuudella tarkoitetaan asiakkaan vaikutusmahdollisuuksien, itsemääräämisen, osallisuuden ja hallinnan vahvistumista. Ekologinen / ekokulttuurinen paradigma tarkoittaa, että ihmisen elämänsä on hänen itsensä ja toimintaympäristönsä vuorovaikutuksen tulosta. Elämänsä ja kuntoutumista määräävät tällöin myös yhteiskunnalliset- sekä ympäristötekijät. (Järvikoski – Härkäpää 2011:50-51)

Kuntouttava työote on tavoitteellista prosessiluonteista, henkilökunnan toteuttamaa ammatillista työtä, johon sisältyy käsillä tehtävä työ ja henkilöstä välittäminen. Taulukossa 1. on kuvattu henkilökunnan osaamisen vaatimuksia, kuntouttavan työotteen toteuttamisen onnistumiseksi. Kuntouttavan työotteen tavoitteista ja ikääntyneen omista tavoitteista tulisi keskustella hoitavassa tiimissä sekä itse asiakkaan kanssa. Kuntouttavan työotteen tavoite on saavuttaa asiakkaan ja hänen omaistensa asettamat tavoitteet. (Luoma 2007: 42, Siipola 2001: 38, 60,61-62) Kuntouttavan työotteen peruseriaatteita ovat ikääntyneen inhimillisten oikeuksien kunnioittaminen, yksilöllisyyden tunnistaminen ja sen kunnioittaminen, itsemääräämisoikeuden tukeminen, säilyneiden, heikentyneiden, ja menetettyjen kykyjen tunnistaminen sekä toimintakyvyn tavoitteellinen tukeminen (Heimonen - Voutilainen 2006: 57.).

Taulukko 1. Heimosen ja Voutilaisen (2006) mukaan mukailut osaamisen vaatimukset ikääntyneen hoidossa

Laaja-alainen tieto	Kyky koota eri tietoa yksilöllisen hoidon toteuttamiseksi ja ikääntyneen elämänlaadun tukemiseksi
Kyky havaita oleelliset asiat	Kyky tunnistaa ikääntyneelle merkitykselliset asiat ja valita oikeat yksilöllisiin tarpeisiin vastaavat hoitotavat
Ikääntyneen henkilön tunteminen	Kyky käyttää ikääntyneen ja hänen elämänsä sekä hänen ihmissuhteisiin liittyvää tietoa hoidon toteutuksessa
Eettiset periaatteet	Ikääntyneen ihmisarvon kunnioittaminen Valinnan ja itsemääräämisen mahdollisuuksien luominen ikääntyneen ja omaisten voimaannuttamiseksi
Monipuolinen tietotaidon hyödyntäminen	Hoidon toteuttaminen kokonaisvaltaisella, taitavalla sekä joustavalla tavalla

Kuntouttavassa työotteessa yksilöllisyyden tunnistamisella ja kunnioittamisella tarkoitetaan ikääntyvän ihmisen kohtaamista yksilöllisesti, ainutkertaisena ihmisenä omine ominaispiirteineen sekä hänen elämäntilanteensa ja sen kulun huomioon ottamista. Yksilöllisyyden tunnistaminen tulisi näkyä että ikääntynyttä itseään ja hänen omaisiaan kuunnellaan, ikääntyneen hoidon tavoitteita suunniteltaessa. Kuntouttavan työotteen itsemääräämisoikeuden tukeminen tarkoittaa sitä, että ikääntyville henkilöille annetaan valinnan mahdollisuuksia, ottaen huomioon ikääntyneen jäljellä oleva kognitiivinen taso. (Heimonen – Voutilainen 2006: 57-58)

Kuntouttavassa työotteessa näkyvät työntekijöiden ammattietiikka sekä näkemys ikääntymisestä, toimintakyvystä ja muistisairauksista. Kuntouttava tyyli hoitotyössä tarkoittaa, että asukas saa tehdä mahdollisimman paljon itse, ja kuntouttava asenne taas sitä, että asukasta tuetaan sanallisesti ja autetaan, kun siihen on oikeasti tarvetta. Kuntouttavalla työotteella keskitytään ikäihmisen voimavaroihin, motivointiin, rohkaisemiseen, tukemiseen, valinnanvapauteen sekä tietoon. Asukkaan itsenäisyyttä voidaan edistää rohkaisemalla häntä tekemään omaa hoitoaan koskevia päätöksiä. Asukkaan ympäristön järjestäminen hänelle sopivaksi lisää hänen itsenäisyyttään. Valinnanvapaus päivärytmin luomisessa auttaa luomaan juuri itselleen sopivan tavan elää. Asiallisen tiedon avulla asukas voi vaikuttaa omaan hoitoonsa. Asukkaan kanssa tulisi kommunikoida siten, että häntä ei kontrolloida. On tärkeää pohtia ja arvioida kuntouttavan työotteen toteutumista yhdessä koko työyhteisön kesken ja palautteen mukaisesti pyrkiä suun-

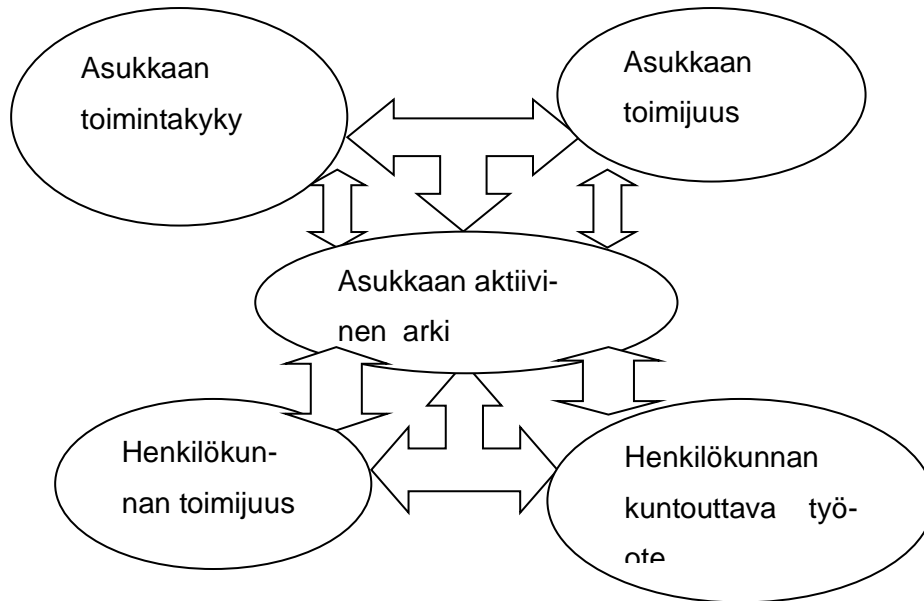
taamaan toimintaa oikein. Kuntouttavan työotteen toteutumista tulisi mitata sovitulla mittareilla. Tällaisia mittareita on kuitenkin vain vähän. (Granö -Heimonen - Koskisuus 2006: 41, Siipola 2001: 37-38,61-62)

2.3 Kohti aktiivista arkea ja oman näköistä vanhuutta

Vallalla olevan toimintakykytutkimuksen rinnalle on kehittymässä uudenlaista näkemystä. Tämä ei tule korvaamaan vanhaa, vaan täydentämään ja lisäämään ymmärrystä sekä viemään toimintakykytutkimusta eteenpäin. Voidaan puhua siirtymisestä toimintakyvystä ihmisen toimijuuteen. (Jyrkämä 2007: 201.)

Oikein suunnatulla ja oikea-aikaisella kuntoutuksella voidaan kohentaa ikäihmisen toimintakykyä, toimijuutta, sekä terveyttä ja kohentaa itsenäisen sekä omatoimisen elämän mahdollisuuksia. Kuntoutuksella ja kuntouttavalla työotteella voidaan antaa henkilölle voimavaroja oman elämän hallintaan. Keskeisiä käsitteitä gerontologisessa kuntoutuksessa ovat fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen toimintakyky. Gerontologisen kuntoutuksen näkökulmasta ikääntynyt nähdään aktiivisena toimijana eikä hoidon tai hoidon passiivisena vastaanottajana. Kuntoutuminen onnistuu vain jos ikääntynyt on itse motivoitunut ja sitoutuu hänen kanssaan yhdessä asetettuihin tavoitteisiin ja toimii aktiivisesti kuntoutuakseen. (Pitkälä – Valvanne – Huusko 2010: 438 - 444.)

Kuntouttavalla työotteen lähtökohtana tulisi olla se, että jokaisella ikääntyneellä on jäljellä toimintakykyä, toimijuutta, mitä voidaan tukea myös vanhustenkeskuksen toiminta-ympäristössä (Heimonen – Voutilainen 2006: 57.). Kuntouttavan työotteen ja toimijuuden ajattelussa asiakas nähdään parhaimmillaan aktiivisena osallistujana, oman elämänsä asiantuntijana. Toimijuuden tukeminen kuntouttavan työotteen keinoin liittyy konkreettisesti ikääntyneen aktiivisen arjen toteutumiseen.

Kuvio 5. Toimijuuden ja kuntouttavan työotteen vuorovaikutus asukkaan arjessa.

Toimijuuden ja kuntouttavan työotteen vaikutusta asukkaan arjessa, vanhustenkeskudessa, on kuvattu kuviossa 5. Kuntouttavan työotteen toteuttamiseen vaikuttavat sekä henkilökunnan oma toimijuus että toimijuus käsitteen ymmärrys. Asukkaan toimijuuteen vaikuttaa oma koettu toimintakyky - toimijuus sekä henkilökunnan osaamisen ja henkilökunnan toimijuuden kautta saatava tuki arjen toteuttamiseen. Kuntouttava työote pyrkii olemaan asiakaslähtöistä ja tukemaan asiakkaan voimavaroja. Kuntouttavassa työotteessa toimintakykyä arvioidaan kuitenkin ulkopuolelta, kun taas toimijuudessa henkilön toimintakyky nähdään erilaisissa tilanteissa toimimisena ja niissä selviytymisinä.

Työyhteisöissä laaditaan toimintoja ohjaavat linjaukset joissa usein mainitaan kuntouttava työote tai kuntoutumista edistävä työote. Toimintaperiaatteiden toteaminen ei kuitenkaan riitä, jos niitä ei ole ymmärretty oikein toiminnan tasolla, eivätkä taustalla vaikuttavat arvovalinnat tue niitä. Työyhteisössä arvojen sekä asetettujen tavoitteiden tarkastelu on tärkeää sillä se asettaa päämäärän toiminnan edelle. (Suvikas – Laurell – Nordman 2011: 22.)

3. Toimintaympäristönä tehostettu palveluasuminen

Sosiaali- ja terveydenhuollon tilastojen mukaisesti palveluasumisen määritelmässä korostetaan, että palveluasumisen tulee aina sisältää asuminen sekä siihen kiinteästi sisältyvät hoito- ja hoivapalvelut. Yksiköissä voi olla taloja, joissa asukkailla on omat huoneistot ja osa voi olla ryhmämuotoista asumista kuten esimerkiksi dementia-ryhmäkodit. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008: 52.)

Palveluasuminen jaetaan kahteen ryhmään, tavalliseen ja tehostettuun palveluasumiseen. Tavallisessa palveluasumisessa hoitohenkilökuntaa on paikalla päivällä, mutta tehostetussa palveluasumisessa henkilökuntaa on paikalla ympäri vuorokauden. Tehostetut palveluasumisyksiköt Kela on hyväksynyt avohoidon yksiköiksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008: 52.)

Asukkaat voivat hakeutua tehostettuun palveluasumiseen periaatteessa haluamallaan ajankohtana ja haluamassaan elämän vaiheessa. Helsingissä käytännössä asukkaat valikoituvat (selvitä, arvioi ja palveluohjaa) SAP- prosessin ja (selvitä, arvioi ja sijoita) SAS-prosessin kautta. Tehostettuun palveluasumiseen pääsystä päättää kunta, kun se huolehtii itsenäisesti tai ostopalveluna palveluntarjoamisesta. Helsingissä SAS-työpari. Työparina toimii lääkäri ja sosiaalityöntekijä.

Tehostetussa palveluasumisessa asukkaat huolehtivat itse tarvitsemiensa palveluiden, esimerkiksi vuokrat ja lääkkeet, kustantamisesta ja voivat hakea rahallista tukea Kansaneläkelaitokselta ja kaupungilta. Asukkaat katsotaan avopalveluiden vastaanottajaksi, vaikka he tarvitsevat apua ympärivuorokauden.

Tämän tutkimustyön yhteistyökumppanina on Helsingin kaupungin, sosiaaliviraston, vanhusten vastualueen, vanhusten palveluiden, Roihuvuoren vanhustenkeskus. Roihuvuoren vanhustenkeskus sijaitsee Itä-Helsingissä ja on n. 150 ikäihmisen koti. Henkilökuntaa on n. 150. Monipuolinen vanhustenkeskus on Helsingin muovaama konsepti avo- ja laitosasumista sekä muita palveluja tarjoavasta palvelutoiminnasta.

Roihuvuoren vanhustenkeskuksen toiminta-ajatuksena on hyvän palvelun tuottaminen tasa-arvoisesti kaikille vanhustenkeskuksen asukkaille ja vanhustenkeskuksen palveluja käyttäville henkilöille. Ryhmäkodeissa toteutettavassa hoidossa ja huolenpidossa

kunnioitetaan jokaisen asukkaan yksilöllisiä tarpeita. Hoito ja huolenpito perustuvat aina yhdessä sovittuun hoitosuunnitelmaan. (Helsingin kaupungin sosiaalivirasto 2012.)

Vanhustenkeskuksesta kehittämistyössä ovat mukana kuusi ryhmäkotia: Kultakukko, Huvikumpu, Ronja, Melukylä, Kissankulma ja Omenalaakso. Ryhmäkodeista yksi on suunnattu toimintarajoitteisille, yhden toiminta painottuu arvontii- ja kuntoutukseen, yksi psykogeriaatrisiin ja loput kolme ovat muistisairaiden ryhmäkoteja. Tutkimustyön ulkopuolelle jäivät päivätoiminta Liina ja palvelukeskus. Päivätoiminta Liina tarjoaa päivätoiminta muotoista palvelua kotona asuville muistisairaille henkilöille. Asiakkaat ovat joko kotihoidon piirissä tai heillä on omaishoitaja. Liinassa asioivat henkilöt vaihtuvat päivittäin. Palvelukeskuksessa asioivat kotona, yksin tai puolisonsa kanssa, asuvat ikäihmiset. Toiminta on pääasiallisesti ryhmämuotoista ja osallistuminen palvelukeskuksen järjestämään toimintaan, perustuu asiakkaan omiin kiinnostuksen kohteisiin ja vapaaehtoisuuteen. Näiden palvelujen käyttäjät asuvat siis kotona eivätkä käytä vanhustenkeskuksen asumis- ja hoivapalveluja ja sen perusteella jäivät tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

4 Tavoite, tarkoitus ja täsmennetyt tehtävät

Tässä tutkimustyössä ovat mukana sekä asukkaat että henkilökunta. Tutkimustyö oli käyttäjä- ja toimijälähtöistä kehittämistä. Tutkimustyössä ei korostettu tutkijan tai kehittäjän asemaa tai roolia, vaan kaikki olivat yhdessä kehittäjiä ja tutkijoita (Toikko – Rantanen 2009: 164-165). Tutkimustyössä oli tarkoitus kuvata asukkaiden aktiivisemmän arjen ja toimijuuden rakentumista, minkä avulla voidaan mahdollistaa asukkaille yhteneväisiä toimintakäytänteitä ja luoda asukkaille mahdollisuus vaikuttaa vanhustenkeskuksen toimintaan. Tämä tutkimustyö on osa vanhustenkeskuksen sisäistä kehittämistoimintaa.

Tutkimustyön tehtävä oli

- selvittää ja kuvata mitä on asukkaiden ja henkilökunnan näkökulmasta asukkaiden aktiivisempaa arkea ja toimijuutta tukeva kuntouttava työote?

Tulokseksi syntyi kuvaus, jota voidaan hyödyntää vanhustenkeskuksen laatuksiteereiden luomisessa.

5 Menetelmälliset ratkaisut

Tutkimustyössä käytettiin toimintatutkimuksellista lähestymistapaa, jossa on mukana myös laadullisen tutkimuksen piirteitä. Toimintatutkimus ja laadullinen tutkimus ovat luonteeltaan tulkinnallisia (Kiviniemi 1999: 78.).

5.1 Toimintatutkimus

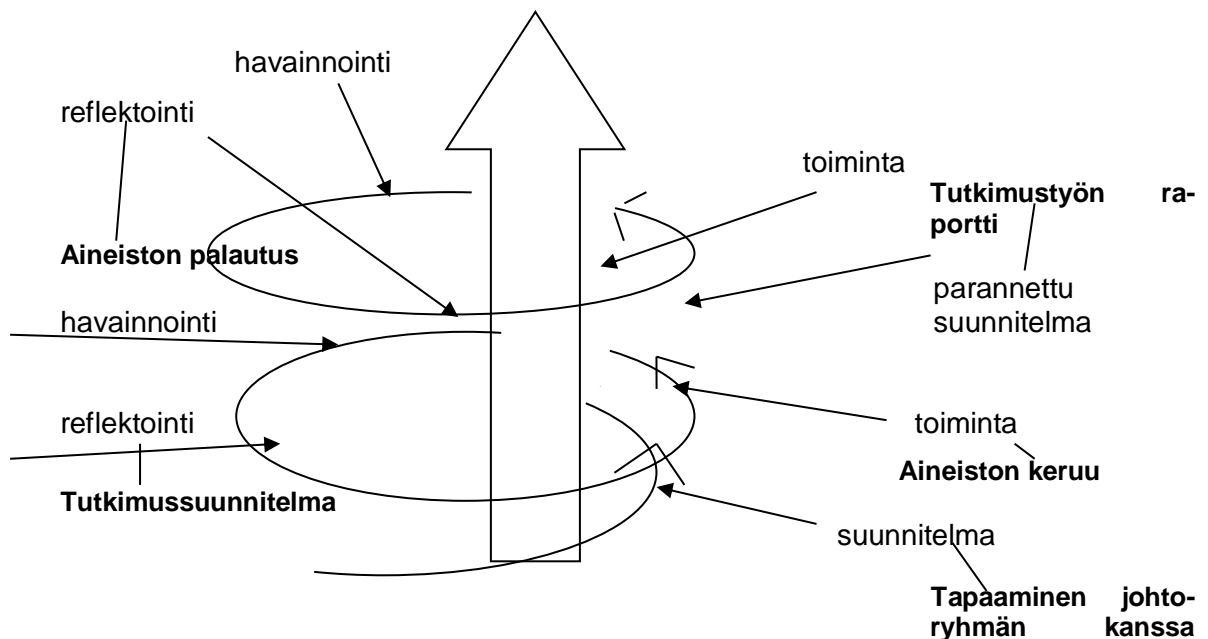
Toimintatutkimuksella on kaksoistehtävä. Sen tehtäviä ovat toiminnan tutkiminen sekä sen kehittäminen. Toimintatutkimuksen avulla oli tarkoitus tutkia ja kehittää henkilöiden yhteistoimintaa. (Heikkinen 2001: 170-171.)

Toimintatutkimuksessa teoria ja käytäntö nähdään saman ilmiön eri puolina. Toimintatutkimus lähtee ajatuksesta, että teoriat ovat sisällä käytännöissä ja päinvastoin. Toimintatutkimuksen tarkoituksena voi olla nostaa implisiittinen tieto, henkilöiden hiljainen tieto, tietoisesta ja diskursiivisen harkinnan tasolle. Tällöin toiminta jäsentyy kielellisesti ja käytetystä teoriasta tulee aiempaa tietoisempaa ja jäsentyneempää. Toimintatutkimus

on parhaimmillaan järkevää sekä kekseliästä käytäntöä, ja myös filosofista ajattelua. (Heikkinen 2001: 171-172.)

Toimintatutkimuksen keskeinen piirre on sen reflektiivisyys. Reflektiivisyyden avulla pyritään uudenlaiseen toiminnan ymmärtämiseen ja sen avulla toiminnan kehittämiseen. Toimintatutkimus lähtee liikkeelle kysymyksestä, mitä tarkoitusta toiminta palvelee. Tavoitteena toimintatutkimuksella on saavuttaa reflektiivinen tarkastelutapa, jolloin vanhat käytänteet nähdään uudeltaisessa valossa. Toimintatutkimuksen keskeinen piirre on myös prosessin yhteisöllisyys. Toimijat osallistuvat yhdessä tutkimukseen ja sitoutuvat siihen, jolloin voidaan puhua yhteisöperusteisesta toimintatutkimuksesta tai osallistavasta toimintatutkimuksesta. (Heikkinen 2001: 175, 179- 180)

Toimintatutkimuksen reflektiivisyyden keskeisyys ilmenee esimerkiksi siten, että toimintatutkimusta hahmotellaan itsereflektiivisenä kehänä, missä toiminta, sen havainnointi, reflektointi ja uudelleen suunnittelu seuraavat toisiaan. Toimintatutkimuksen spiraali (kuvio 6.) on ajassa etenevä peräkkäinen sykli. Toimintatutkimuksen spiraali kuvaa sitä, miten toiminta ja ajattelu liittyvät toisiinsa; peräkkäisinä suunnittelun, toiminnan, havainnoinnin, reflektion sekä uudelleen suunnittelun sykleinä. (Heikkilä 2001: 176-177)

Kuvio 6. Toimintatutkimuksen spiraali ja toteutuminen tutkimustyössä

Spiraalimallista on luotu myös malli, jossa on kuvattu toimintatutkimuksen projektiivisuus ja sen luontainen taipumus tuoda esiin sellaisiakin tutkimustehtäviä, mitä ei projektin alkaessa ole edes hahmotettu. Tällöin toimintatutkimuksessa kehittyy uusia sivuspiraaleja, uusia tutkimustehtäviä. (Heikkinen 2001: 38.)

Toimintatutkimuksella saavutetaan tietoa, joka on tulkittu tietystä näkökulmasta. Kyse ei ole kuitenkaan tutkijan itsensä tilityksestä, vaan tutkijan tulee ottaa huomioon myös muut tutkimuksessa mukana olevat. Tutkimus raportissa tuleekin selvittää yhteydet, joiden kautta tutkija on suhteessa tutkittuun kohteeseen. (Heikkinen 2001: 179.)

5.2 Tutkimustyön eteneminen

Tutkimustyön aihe nousi työelämän tarpeesta kehittää uusia toimintatapoja ja -muotoja vanhustenkeskuksen asukkaiden arjen ja toimijuuden tukemiseksi. Tutkimussuunnitelma muotoutui vanhustenkeskuksen johtoryhmän, johtajan, suunnittelijan sekä tutkijan kanssa yhteistyössä. Tutkimusluvan myönsi Helsingin kaupungin sosiaalivirasto.

Tutkimustyön ideointi alkoi syksyllä 2011. Ensimmäisen kerran aihetta esiteltiin vanhustenkeskuksen johtoryhmälle lokakuussa 2011. Tutkimuslupaa haettiin huhtikuussa 2012. Tutkimusluvan myöntämisen jälkeen tutkimusaineisto kerättiin toukokuussa 2012. Tutkimustyötä varten kokoon kutsuttiin tutkimusryhmät, jotka kokoontuivat kaksi kertaa tunnin kerrallaan. Ryhmään pyydettiin mukaan asukkaita 4 henkilöä ja 8 henkilöä henkilökunnasta.

Ryhmiltä saatu haastatteluaineisto litteroitiin ja analysoitiin kesä-syyskuussa 2012 ja aineisto reflektoidiin kehittämisryhmän kanssa 9.8.2012. Tutkimustyön raportti kirjoitettiin syys – lokakuussa 2012.

5.3 Tutkimusryhmän valinta

Tutkimustyön aineistonkeruuta varten tehtyihin kahteen teemahaastatteluun oli tavoitteena saada mukaan mahdollisimman laaja edustus henkilökunnasta sekä asukkaista. Teemahaastatteluihin osallistui 12 kutsutusta, yhteensä 6 henkilökunnan edustajaa ja 4 asukasta. Henkilökuntaa edustivat sairaanhoitaja 1, hoitajia 2, esimiehiä 1, fysioterapeutteja 1 ja toimintaterapeutteja 1 henkilö. Haastattelukerroille sosiaaliohjaajat olivat estyneet. Asukasnäkökulma tuotiin esiin neljän asukasedustajan avulla. Ensimmäiseen haastattelutilaisuuteen osallistui kaksi henkilökunnan edustajaa ja kaksi asukasedustajaa. Toiseen haastattelu tilaisuuteen osallistui kaksi henkilökunnan edustajaa ja neljä asukasedustajaa. Teemahaastatteluihin käytettävissä ollut aikaresurssi edellytti nopeaa asiassa etenemistä.

Haastatteluun osallistuvat henkilökunnan edustajat valikoituvat arpomalla eri ammattikuntien edustajien kesken, eri ryhmäkodeista. Asukasedustajat valikoituivat henkilökunnan kanssa käytyjen keskustelujen avulla. Asukkaiden kohdalla osallistumisen kriteeriksi muodostuivat riittävän korkea MMSE-testin tulos ja ajankohta, milloin asukkaat ovat vanhustenkeskukseen saapuneet. Osallistuneet asukkaat olivat muuttaneet vanhustenkeskukseen vuosien 2009 - 2011 välillä.

Tiedote ja kutsu ensimmäiseen haastattelutilaisuuteen toimitettiin osallistujille 7.5.2012 (liite 1, liite 2, liite 4) ja toinen kutsu 30.8.2012 (liite 3, liite 4). Osa allekirjoitetuista suostumuslomakkeista toimitettiin etukäteen tutkijalle ja loput kerättiin haastattelutilaisuuksien alussa. Haastattelut toteutuivat 28.5.2012 ja aineiston palautus tutkimusryhmille, 9.8.2012 ja kestivät 1h/ haastattelu. Molemmat haastattelut äänitettiin. Taulukossa 2. esitetään koko tutkimustyön etenemisen aikataulu.

Taulukko 2. Tutkimustyön etenemä

AIKA	TOTEUTUS
Syksy 2011	Ideointivaihe yhdessä työyhteisön esimiesten kanssa
Tammikuu 2012	Suunnitelma- ja tutkimuslupavaihe
Helmi-maaliskuu 2012	Tutkimussuunnitelman laadinta ja tutkimusluvan haku
Touko-Elokuu 2012	Aineistonkeruu 1-2 ryhmätapaamista, kestoltaan n. 1-2 tuntia
Elokuu 2012	Aineiston analysointi, 1. vaiheessa aineistolähtöisesti ja 2. vaiheessa teoriaohjaavana sisällönanalyysinä
Elokuu 2012	Aineiston palautus aineistolähtöisen analyysin jälkeen kehittämisryhmälle ja tarpeellisten muutosten teko
Elo-lokakuu 2012	Aineiston analysointi teoriaohjaavana ja kuvauksen luonti ja loppuraportin kirjoitus
Lokakuu 2012	Raportin julkaisu Metropoliasa ja työyhteisön jäsenille

Tutkimustyössä sitouduttiin noudattamaan hyvän tieteellisen käytännön periaattein rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta. Tutkimustyötä varten toteutettuihin teema-haastatteluihin osallistuneille annettiin riittävästi informaatiota tutkimuksesta ja heiltä pyydettiin kirjallinen suostumus haastatteluun osallistumiseen. Tutkimustyön raportti toimitettiin hyväksynnän jälkeen työyhteisölle sekä Helsingin sosiaaliviraston kirjaimoon.

5.4 Teemahaastattelu aineistonhankinnan menetelmänä

Toimintatutkimukselle on tyypillistä erilaisten aineistonkeruumenetelmien käyttö (Kiviniemi 1999: 75.). Tutkimustyötä varten aineisto kerättiin teemahaastattelusta, joka toteutettiin ryhmämuotoisesti. Tutkimustyössä tutkitun aiheen käsittelyä tuki parhaiten ryhmähaastattelu, sillä osallistujina oli sekä asukkaita että henkilökuntaa. Tähän vaikutti resurssimäärä ja käytettävissä oleva aika tutkimustyön tekemiseen. Tämä tapa aineiston keräämiselle tutkimustyötä varten oli nopein ja edullisin.

Tutkimustyön ensimmäisessä vaiheessa toteutettiin tutkimusryhmälle ryhmämuotoinen teemahaastattelu. Teemahaastattelun idea oli, että tutkija halusi tietää, mitä henkilöt ajattelivat tutkimuksen kohteena olevasta asiasta. Kyseessä oli siis keskustelu, dialogi, joka tapahtui tutkijan aloitteesta sekä ehdoilla, ja tutkija pyrki vuorovaikutuksen avulla saamaan selville haastatellulta ne kiinnostavat asiat, jotka kuuluivat tutkimuksen aihepiiriin. Teemahaastattelun aihepiirit, teema-alueet, olivat etukäteen määrättyjä, Jyrkämän toimijuuden ulottuvuuksien sekä kuntouttavan työtoteorian pohjalta. Kirjallisuuden perusteella voi yhdistellä aiheeseen liittyvää materiaalia ja laatia haastattelun aihealueet, teemat. Näin tehtiin tutkimustyön haastattelu teemoja varten. Teemat johdettiin teorioista. Tällöin teoreettinen asia/käsite johdettiin mitattavaan muotoon, haastattelun teemoiksi. (Eskola - Vastamäki 2001: 24-26, 33)

Haastattelun teemarunko voi sisältää kolmentasoisia teemoja (Eskola – Vastamäki 2001 : 36). Tässä tutkimustyössä ylimmällä tasolla olivat laajat teemat ja aihepiirit. Laajana aihepiirinä oli, mitä olisi asukkaiden aktiivisempi arki vanhustenkeskuksessa ja henkilökunnan toimijuutta tukeva kuntouttava työote. Toisella tasolla oli teemaa tarkentavia apukysymyksiä, joilla teemaa pilkottiin pienemmiksi ja helpommin vastattaviksi kysymyksiksi. Apukysymyksinä oli muun muassa ”mikä estää tai mahdollistaa arjessa aktiivista toimimista?” Tähän aihepiireiksi valikoituivat itsestä huolehtiminen, yhteisölliseen ja sosiaaliseen elämään osallistumisen ja toimintaympäristön esteet tai mahdollisuudet osallistumisen tukemisessa. Kolmannella tasolla olivat yksityiskohtaiset kysymykset, jotka otettiin käyttöön vasta, kun aiemmat kysymykset eivät tuottaneet vastauksia riittävästi tai keskustelu ei edennyt. Kolmannen tason kysymyksiä olivat esimerkiksi miten, miksi tai kuinka voimme kaikki olla aktiivisia osallistujia vanhustenkeskuksen yhteisessä arjessa. Teemahaastattelussa tutkija voi varmistaa, että etukäteen sovitut aihe-alueet käydään läpi (Eskola - Vastamäki 2001: 27-33). Tässä tutkimustyössä

sovitut aihealueet käytiin läpi, mutta niiden järjestys sekä laajuus vaihtelivat haastattelujen välillä.

Teemahaastattelulla haettiin vastausta tutkimuskysymykseen. Haastattelua varten kaikilta osallistujilta pyydettiin kirjallinen lupa ja haastattelut nauhoitettiin. Nauhoittaminen vapauttaa tutkijan tekemään laadukkaampaa haastattelua, mistä syntyy hyvä lopputulos, haastateltavien kannalta sopivalla rytmillä (Robson 2001: 114-115).

Ryhmämuotoinen teemahaastattelu oli hyvä tapa aineiston keräämiseksi tutkimustyötä varten. Haastatteluun kutsuttiin mukaan henkilökunnasta 8 henkilöä sekä asukkaista 4 henkilöä. Kutsut lähtivät 12 henkilölle, joista mukaan tuli yhteensä 10 henkilöä. Osallistujilta kerättiin tutkimusaineisto aktiivisemmän arjen ja toimijuuden tukemisen kuvausta varten. Teemahaastattelu oli hyvä keino saada asukkaiden äänet sekä mielipiteet kuuluviin. Ryhmässä he pääsivät yhdessä tutun henkilökunnan kanssa luomaan tulevaisuuttaan ja vaikuttamaan elämänlaatuunsa vanhustenkeskuksessa. Tässä menetelmässä täytyi kuitenkin miettiä tarkasti, ketkä asukkaista olivat kykeneviä olemaan mukana tutkimusryhmässä ja tuottamaan haluttua tietoa.

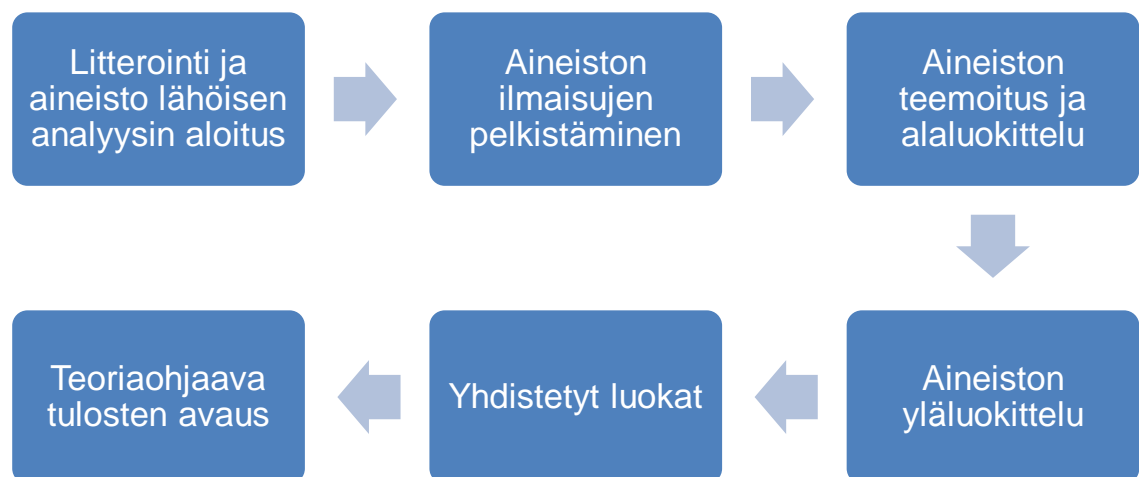
Tutkimustyön lopullisen aineiston muodostivat teemahaastatteluiden tallenteista litteroitu kirjallinen aineisto ja kommenttikierroksen äänitetyt tuotokset. Litteroidut aineistot yhdistettiin, jolloin aineistoa kertyi yhteensä 18 liuskaa, fontin ollessa Tahoma 11 rivivälillä 1,0. Aineistosta ei erotu yksittäisen henkilön tuottama tieto niin, että se olisi tunnistettavissa tai kohdennettavissa.

5.5 Aineiston analyysi sisällönanalyysiä käyttäen

Sisällönanalyysiä voidaan käyttää kaikissa laadullisissa tutkimuksissa aineistonanalyysimenetelmänä. Sisällönanalyysiä voidaan pitää yksittäisenä metodina, mutta myös teoreettisena kehyksenä, joka voidaan liittää erilaisiin analyysikonaisuuksiin. (Tuomi – Sarajärvi 2009: 91.) Sisällönanalyysiä käytettiin tutkimustyön litteroidun aineiston analysoinnin ensimmäisessä vaiheessa. Hankitun aineiston koodauksella on viisi tärkeää tehtävää: sisäänkirjoitetut muistiinpanot, jäsenitys mitä aineistossa käsitellään, kuvailun apuväline ja aineiston jäsenyyksen testausvälineistönä sekä tarkistaa ja etsiä tekstin eri kohtia (Tuomi – Sarajärvi 2009: 92-93.). Analysoinnin synteettisessä vaiheessa tuli löytää kantava temaattinen kokonaisrakenne, juoni, joka kannattelee koko aineistoa (Kiviniemi 1999: 77.).

Teemoittaminen voi olla luokittelun kaltaista aineiston jaottelua. Siinä painottuu, mitä kustakin aiheesta tai teemasta on sanottu. Kyse on kuitenkin laadullisen aineiston hajottamisesta erilaisten aihepiirien mukaisesti. Aineistosta oli tarkoitus löytää tiettyä teemaa kuvaavia näkemyksiä. (Anttila 2005: 294, Tuomi – Sarajärvi 2009: 93.) Tiettyjen teemojen sisältä etsitään näkemyksille yhteisiä ominaisuuksia ja muodostetaan yleistys (Tuomi – Sarajärvi 2009: 93.). Analysoitu aineisto palautettiin tutkimusryhmälle, jolloin heillä oli vielä mahdollisuus korjata mahdolliset väärin ymmärrykset ja tehdä muutosehdotuksia.

Laadullisessa analyysissä puhutaan induktiivisesta ja deduktiivisesta aineiston analyysistä. Tämä perustuu tulkintaan tutkimuksessa käytetystä päättelyn logiikasta joka on joko yksittäisestä yleiseen (induktiivinen) tai yleisestä yksittäiseen (deduktiivinen). Deduktiivisessa sisällön analyysissä kategoriat määritellään aikaisemman tiedon perusteella ja näihin etsitään aineistosta sisältöä kuvaavista lausumista. Analyysia ohjaa siis aikaisemman tiedon perusteella muotoiltu teoria tai käsitejärjestelmä. (Tuomi – Sarajärvi 2009: 95, 115)

Kuvio 7. Aineiston sisällönanalyysin eteneminen

Tutkimustyön aineisto analysoitiin ensimmäisessä vaiheessa aineistolähtöisesti ja toisessa vaiheessa saatuja tuloksia avattiin teoriaohjaavan analyysin keinoin (kuvio 7.). Lähtökohdiltaan teoriaohjaava sisällönanalyysi etenee kerätyn aineiston ehdoilla. Ajatteluprosessina vaihtelevat aineistolähtöisyys sekä valmiit mallit. Teoriaohjaavassa analyysissä analyysiyksiköt valitaan aineistosta mutta aiempi tieto ohjaa tai auttaa analyysia ehkä elektisestikin. Analyysista on tunnistettavissa aikaisempi tiedon vaikutus. Aikaisemman tiedon merkitys ei ole teoriaa testaavaa vaan uusia ajatuksia aikaansaavaa toimintaa. Teoriaohjaavassa analyysissa päättelyn logiikassa on usein kyse abduktiivisesta päättelystä. Siinä on teoreettisia kytkentöjä, mutta ne eivät pohjaudu suoraan teoriaan tai teoria toimii apuna analyysin edistämässä. (Tuomi – Sarajärvi 2009: 96-97, 117) Tämän jälkeen tulokset avattiin teoriaohjaavasti ja sen jälkeen tehtiin kuvaus aktiivisempaa arkea sekä toimijuutta tukevasta kuntouttavasta työotteesta.

6 Tulokset

Asukkaiden toimijuutta tarkasteltiin tutkimustyössä asukkaiden ja henkilökunnan arjen toimintaympäristössä asukkaiden sekä henkilökunnan itsensä kuvaamana. Henkilökuntaa kuvasi asukkaan aktiivisempaa arkea ja toimijuutta siitä näkökulmasta, miten he kokevat ja näkevät asukkaat toimijoina vanhustenkeskuksen arjessa. Asukkaat kuvasivat omaa arkeaan ja toimijuuttaan erilaisina täytymisinä, haluina ja osaamisina. Toimijuutta kuvailtiin myös asukkaiden sekä henkilökunnan tekemisinä että henkilökunnan luomina toimintatapoina. Nämä teot ja toimintatavat tulivat esille henkilökunnan ja asukkaiden puhuessa vuorovaikutustilanteista ja vanhustenkeskuksen fyysisestä sekä sosiaalisesta ympäristöstä.

Asukkaiden ja henkilökunnan tuottama teemahaastattelun aineisto analysoitiin toimijuuden ulottuvuuksien teoreettinen esiyymmärrys lähtökohtana. Toimijuuden ulottuvuuksien tunnuspiirteitä näkyi muun muassa haastattelun keskusteluissa asukaslähtöisyydestä, yksilöllisestä huomioon ottamisesta sekä osallistumisesta.

Toimijuuden kontekstuaaliset tekijät, asukkaan ikä, sukupolvi, sukupuoli, yhteiskuntaluokka, kulttuurinen ympäristö ja ajankohta, tulivat selkeästi esille asukkaiden tuottamassa tiedossa. Vielä voimakkaammin kontekstuaaliset tekijät tulivat esille henkilökunnan tuottamassa tiedosta. Konkreettisia ympäristötekijöitä mainittiin sekä asukkaiden että henkilökunnan puheessa. Nämä maininnat koskettivat sekä fyysistä että sosiaalista ympäristöä ja niiden luomia mahdollisuuksia ja esteitä.

Tutkimuskysymykseen haettiin vastausta teemahaastattelulla. Haastatteluaineiston sisällönanalyysi on esitetty luokitteluineen kokonaisuudessaan yhteistyötahon pyynnöstä liitteessä 5. Aineistosta nousi yhdeksän yhdistävää luokkaa, jotka muodostavat omat kokonaisuutensa. Luokittelu on avattu seuraavissa kappaleissa käyttäen lainauksia litteroidusta aineistosta. Näin voidaan osoittaa, miten toimijuus ilmeni asukkaiden ja henkilökunnan tuottamassa aineistossa.

6.1 Asukkaan aktiivinen osallistuminen päivittäisiin toimintoihin

Toimijuuden ulottuvuuksista **haluta** kiinnittyi puheessa asukkaiden omiin toiveisiin itsestä suoriutumisesta. **Voidea** ja **kyetä** -ulottuvuudet kuuluivat henkilökunnan puheessa heidän kuvatessaan erilaisia toimintatapoja tukea asukkaiden arjessa toimimista erilaisissa tilanteissa, esimerkiksi henkilökunnan toiveessa olla mukana elokuvan katselussa ja muissa vapaa-ajan toiminnoissa. **Osata**-ulottuvuus korostui niissä puheenvuoroissa, joissa käsiteltiin asukkaiden fyysisiä ja psyykkisiä ominaisuuksia arjessa selviytymiseksi. **Täytyä**-ulottuvuus näkyi enemmän asukkaiden puheenvuoroissa, jolloin korostui esimerkiksi henkilökunnan ja ympäristön asettamat rajat ja säännöt asukkaiden kykyjen käyttämiselle arjesta selviytymisessä.

Henkilökohtaisesta hygieniasta huolehtiminen

Henkilökohtaisesta hygieniasta huolehtimisessa asukkaat toivoivat pääsevänsä enemmän itse osalliseksi ja saavansa tukea kuntouttavan työotteen avulla vain niissä asioissa, missä he sitä oikeasti tarvitsevat. Henkilökunta koki, että olisi hyvä, jos asukkaat olisivat aktiivisempia henkilökohtaisesta hygieniastaan huolehtimisessa.

En ole saanut koulutusta näihin vaippoihin. Se ottaa päähän. Siihen tarvitaan hoitaja. Ei mahda mitään. Jos oppisin itse vaihtamaan ja suihkuttamaan, olisin iloinen.

Jos asiakas pystyy itse laittamaan. Monelle se olisi kätevää, täytyy ottaa hoitajaa hihasta kiinni ja pyytää näyttämään, miten vaippa laitetaan.

Muistisairaana asukkaan sairaudenoireisiin liittyy monesti oiretiedostamattomuutta, jonka vuoksi he kokevat osaavansa monia asioita, joita he ovat kotonakin osanneet tai kyenneet tekemään. Henkilökunta ei kokenut kuitenkaan suuria ongelmia asukkaiden hygienian hoidossa.

Osallistutaan ruoan tekoon ja annosteluun sekä esillepanoon päivittäin

Ruoan tekoon, sen annosteluun ja esillepanoon osallistumiselle aiheuttavat henkilökunnan mukaan esteitä asukkaiden vaihteleva kunto sekä vanhustenkeskuksen aika-tilalliset rajoitteet. Päivän aikana tulee kaikki ruokailuajat ottaa huomioon arjen toiminnoissa. Asukkaat kokivat, että usein hoitohenkilökunnalla on kiire ja asukkaiden on sopeuduttava huonokuntoisimpien asukkaiden mukaisesti. Tämä estää hyväkuntoisten asukkaiden omatoimisuutta ruokailuissa.

Hoitaja aina voitelee ne voileivät ja laittaa päällystä. Täytyy ajatella että tilanne on sellainen että on kiire ja täytyy antaa hoitajien laittaa valmiita voileipiä ja kaataa kahvia.

Meillä arki pyörii ruokailujen ympärillä. Ruokailut täytyy ottaa huomioon toiminnassa.

Asukkaiden puheessa kuului myös toive siitä, että saisi itse osallistua enemmän ruoanlaittoon. Osin henkilökunnan mielestä tämä toive pystyttiin toteuttamaan.

Me ollaan tehty lihapullia ja kerran viikossa leivotaan ja asukkaat ovat mukana.

Kyllä minä osaan itselleni voileivän tehdä ja tekisin täälläkin jos olisi täällä mahdollista.

Asukkaiden puheesta kävi ilmi, ettei arkiseen ruoanlaittoon tai esillepanoon osallistuminen tarvinnut olla suurellista vaan jo itsenäinen voileivän teko olisi mukavaa ja heille tärkeää. Asukkaiden ja henkilökunnan puheesta ilmeni myös, että toimintatavat ryhmäkotien välillä vaihtelivat suuresti. Toisissa ryhmäkodeissa asukkailla on mahdollisuus ottaa ruoka itse ja toisilla ruokaa annettiin usein valmiiksi lautaselle annosteltuna. Asukkaat kokivat itsenäisen ruoan ottamisen ja annostelun tärkeäksi. Henkilökunta ilmaisi kuitenkin tässä tilanteessa huolensa asukkaiden ottamien annosten koosta.

6.2 Mahdollisuus osallistua päivittäin virikkeelliseen toimintaan

Virikkeellisen arjen toteuttamisen koettiin olevan kaikissa ryhmäkodeissa haastavaksi asiaksi. Toimijuuden **voida**-ulottuvuus näkyi henkilökunnan kertoessa niitä asioita, joita he haluaisivat tehdä yhdessä asukkaiden kanssa tai heidän tulisi tehdä, jotta arki olisi virikkeellisempää kuin nyt. **Osata**-ulottuvuus näkyi asukkaiden puhuessa, mitä he osaavat tehdä ja minkälaisiin viriketoimintoihin he ovat motivoituneet. **Täytyä**-ulottuvuus kuului henkilökunnan kertoessa asukkaiden päivän kulumisesta. Monet erilaiset pakot ja rajoitukset tuovat asukkaiden päivään toimintoja joita ei koettu asukkaiden arjen kannalta järkeviksi eikä hyviksi toimintatavoiksi. Edellä mainittujen asioiden teemoissa näkyivät myös **tunne**-ulottuvuuden tunnusmerkit. Henkilökunta tunsu suurta mielipahaa siitä, että usein päivän aikana joudutaan toteuttamaan asukkaiden kannata huonoja ja epäinhimillisiä toimintatapoja, esimerkiksi pitkät istumiset päiväsaaleissa.

Haluta-ulottuvuus ilmeni pääosin asukkaiden kertomissa asioissa ja toiminnoissa, joita he haluaisivat tehdä, jotta päivässä olisi vaihtelua sekä mielekästä tekemistä ja he kokisivat arjen elämisenarvoiseksi.

Virikkeellistä toimintaa päivittäin

Virikkeellinen toiminta päivittäin koettiin sekä asukkaiden että henkilökunnan näkökulmasta tärkeäksi arjen toiminnoksi. Viriketoiminnoissa maininnat koskivat erilaisten ryhmien toimintaa ja niihin osallistumista sekä yksittäisten hoitajien toteuttamaa virike-toimintaa. Henkilökunta tunnisti omassa toiminnassaan pulmallisia kohtia, esimerkiksi asukkaiden olemisen ilman seuraa ja istuttamisen päiväsalissa liian pitkiä aikoja. Asukkaat kertoivat tarkastikin haluamiaan ja osaamiaan taitoja, joita olisi mukava toteuttaa myös vanhustenkeskuksen arjessa.

Jos ajatellaan muistisairaita henkilöitä, niin päivän mittaan he istuvat vaihdellen siinä päiväsalissa eikä heillä ole ketään kenen kanssa jutella tai muuta. Ei tarvitsi tehdä muuta kuin olla heidän kanssaan.

Se istuttaminen on kamalaa eikä se ole kuntouttamista. Me käsitetään se jotenkin siten, että kun on nostettu istumaan niin on kuntoutettu.

Olen tehnyt aina käsilläni paljon. Kädet on jäänyt työttömäksi. Tykkäisin askarrella, kankaanpainantaa, nahkahommia ja korujakin olen tehnyt.

Viriketoiminnan koettiin olevan mahdollista toteuttaa ryhmäkotien arjessa toisinaan helpostikin ja vain vähäisillä välineillä, mutta samalla koettiin käytössä olevien resurssien vaikuttavan ryhmäkodeissa toteutettavan viriketoiminnan määrään.

Välillä ne resurssit ovat sellaiset, että ne ei aina ole kauhean hyvät ja työpäivät ovat erilaisia.

Ei ne virikkeet paljon vaadi jos siihen olisi varattuna tarvikkeita. Annettaisiin asukkaalle tarvikkeet ja annettaisiin touhuta rauhassa.

Ei neulomista mikään estä, vain langan ja puikkojen puute.

Viriketoimintojen vähyys koettiin myös jonkin verran työn organisoinnin pulmaksi. Asukkaat eivät ole sitä osanneet myöskään vaatia tai ilmaista haluaan tällaiseen toimintaan.

Virikeryhmiin osallistuminen

Virikeryhmiin osallistuminen sekä virikeryhmien järjestäminen vanhustenkeskuksessa koettiin tärkeäksi. Asukkaat kokivat että konkreettisesti musiikkia ja laulua puuttui vanhustenkeskuksen arjesta. Henkilökunnan kokemus oli, ettei jo olemassa olevia virikeryhmiä hyödynnetä riittävästi. Tuotetun aineiston perusteella olemassa olevat ryhmät eivät välttämättä vastanneet asukkaiden toiveita tai tarpeita.

Meillä on hyviä virikeryhmiä viikolla ja niitä pitäisi hyödyntää enemmän.

Tanssia ja laulua pitäisi olla enemmän. Olisi mukava jos joku tulisi esiintymään.

Henkilökunta nosti esiin virikeryhmien osalta myös niiden ajankohdat. Haasteeksi koettiin olevan oikean kellonajan löytyminen ryhmille, jotta asukkaat olisivat virkeimmillään.

6.3 Sosiaalisten suhteiden ylläpitämisen tukeminen

Sosiaalisista suhteista puhuttaessa nivoutuivat toimijuus-ulottuvuuksista toisiinsa **voida, tuntea** ja **haluta** -ulottuvuudet. Nämä näkyivät sekä asukkaiden että henkilökunnan keskustellessa sosiaalisten suhteiden ylläpidosta vanhustenkeskuksen ulkopuolella sekä henkilökunnan läsnäolosta ryhmäkotien arjessa.

Suhteiden ylläpito vanhustenkeskuksen ulkopuolelle

Asukkaat kertoivat kokevansa yksinäisyyttä ryhmäkodeissa, vaikka ympärillä on paljon ihmisiä. He kokivat yksinäisyyden olevan raskas taakka. Osin asukkaat toivoivat voitavansa käyttää myös teknologiaa hyväksi yhteydenpidossa vanhustenkeskuksen ulkopuolella oleviin ystäviin, tuttaviiin ja sukulaisiin.

Sosiaalisessa elämässä on suuri aukko.

Täällä on yksinäistä.

Haluaisin osallistua atk-kurssille. Avaisin tuon facebookin. Vois tavata sellaisia ystäviä joita ei ole tavannut pitkään aikaan.

Läsnäolo arjessa

Asukkaiden ja henkilökunnan puheessa ilmeni selkeää tarve antaa asukkaille enemmän aikaa ja yhdessäoloa. Hankalaksi henkilökunta koki ajan puutteen läsnäololle, hoitotyön sekä muiden työtehtävien keskellä. Henkilökunta koki, että he haluaisivat olla enemmän yhdessä asukkaiden kanssa ja keskustella asukkaiden mieltä askarruttavista asioista.

Asukas sanoo usein, että tule tähän viereen hänen kanssaan juttelemaan ja sitten joutuu sanomaan että kuule tulen jonkin ajan kuluttua kun on vielä paljon tehtävää.

6.4 Huomioidaan arjen toiminnassa asukkaan oma tahto

Asukkaiden oman tahdon huomioimisessa ja mielipiteiden kuuntelussa toimijuuden ulottuvuuksista kuuluivat **tuntea, haluta, voida ja täytyä**. Suurimman painoarvon asukkaiden sekä henkilökunnan puheessa sai tunne siitä, ettei henkilökunta ehtinyt pysähtyä arjen kiireen keskellä asukkaiden vierelle. Henkilökunnalla oli tunne siitä, ettei asukkaita ehditty kuunnella riittävästi eikä asukkaita ehditty huomioida heidän halumallaan tavalla. **Haluta**-ulottuvuus kuului henkilökunnan puheessa siitä, kuinka he haluaisivat käyttää aikaa enemmän asukkaiden kanssa keskustelemiseen. **Voida** ja **täytyä** -ulottuvuudet näkyivät keskustelussa miten hoitotyön tulisi olla yksilöllisempää ja miten asukkaiden mielipiteitä itseään koskevissa asioissa tulisi kuunnella enemmän.

Olisi tärkeää, että joku pysähtyisi vierelle, jos on jotain sydämellään. Silloin pitäis olla aikaa kun otetaan hihasta kiinni.

Olisi hyvä keskustella oman asukkaan kanssa, milloin tai mihin ajankohtaan käyvät suihkussa. Me ollaan päätetty asukkaan kanssa, että iltasella käydään.

Tärkeäksi henkilökunta mielsi olevan kommunikointikyvyn menettäneiden asukkaiden ilmeiden ja eleiden aistimisen ja huomioimisen hoitotyön yhteydessä. Lisäksi olisi tärkeää huomioida näiden asukkaiden omaisten kertomat tiedot asukkaiden toiveista.

Otetaan huomioon asukkaan mielipiteet, on paljon asukkaita joiden kanssa ei voi enää keskustella, sitten täytyy aistia ilmeistä ja eleistä sekä huomioida omaiset.

6.5 Omatoimisuuden yksilöllinen tukeminen

Toimijuuden ulottuvuuksista **täytyä, tuntea, voida, osata** sekä **kyetä** ilmeni sekä henkilökunnan että asukkaiden puheessa omatoimisuudesta. **Täytyä**-ulottuvuus kuvasti kaikkia niitä pakkoja, rajoituksia ja esteitä, joita koettiin olevan henkilökunnan toiminnan asettamana sekä vanhustenkeskuksen sääntöjen tuomina. **Tuntea**-ulottuvuuden ominaisuuksia löytyi puheissa siitä miten omatoimisuuteen kannustamiseen suhtaudutaan ja osataanko asettautua hoidettavan asemaan. **Voida**-ulottuvuus liittyi useissa keskustelun kohdissa siihen miten työn ja asukkaalle tarjottavan ajan rajallisuus rajoittaa omatoimisuuteen ohjaamisessa ja kannustamisessa. **Osata**-ulottuvuus osoittautui liittyvän selkeästi henkilökunnan taitoihin ohjata omatoimisuuteen. **Kyetä**-ulottuvuus kuului henkilökunnan kertoessa tilanteista, joissa asukas ei itse kykene tekemään toimintoja ilman apua.

Omatoimisuus yksilöllistä

Vanhustenkeskuksessa pyritään ylläpitämään asukkaiden jäljellä olevaa omatoimisuutta antamalla asukkaalle riittävästi aikaa selviytyä erilaisista päivittäisistä toiminnoista. Henkilökunnan mukaan aina ei kuitenkaan ole riittävästi aikaa tehdä asioita yksilöllisesti. Asukkaat kokivat joutuvansa sopeutumaan tilanteissa muiden, huonompikuntoisten asukkaiden sekä hoitajien toiminnan mukaisesti.

Ne asukkaat, jotka kykenevät, tekevät asioita itse ja ne, jotka eivät kykene heitä autetaan.

Omatoimisuuden määrittelyn vaikeus

Asukkaiden mukaan omatoimisuuden tukeminen vaihtelee suuresti. Omatoimisuuden tukeminen saattaa jopa kääntyä itseään vastaan ja jopa koetaan, että vanhustenkeskuksessa pyritään latistamaan ihmisiä. Henkilökunta kuitenkin pääosin ymmärtää omatoimisuuteen ohjaamisen tärkeäksi. Toisinaan asukkaiden omaisten on vaikea ymmärtää, miksi pitää tehdä asioita itse. Tämä koettiin tärkeäksi asiaksi selvittää omaisten kanssa heti, kun asukas muuttaa vanhustenkeskukseen.

On hyvä kannustaa omatoimisuuteen. Se oli aluksi hankalaa mutta sen oppi. Tuntui julmalta vaatia vanhaa ihmistä tekemään itse.

Omatoimisuutta yritetään ylläpitä, mutta kuitenkin hoitajat tekee puolesta.

Opiskelijoista näkee, kun he tulevat, että pitää hoitaa, ei voi antaa asukkaan tehdä itse, pitää hoitaa... ei osata ajatella että toinen voi haluta jotain muuta.

6.6 Asukaslähtöinen ryhmiin osallistuminen

Asukaslähtöisessä ryhmiin osallistumisessa toimijuuden ulottuvuuksista esiin nousivat **voida, täytyä ja tuntea** sekä **kyetä** keskustelun liittyessä ryhmiin osallistumiseen asukkaiden kunnan mukaisesti sekä miten asukkaita avustetaan ryhmiin menoissa. **Tuntea-, täytyä-** ja **haluta**-ulottuvuudet esiintyivät puheen liittyessä ryhmiin osallistumisesta yksilöllisesti sekä asukkaiden osallistumisesta aktiviteetteihin.

Asukkaat osallistuvat yksilöllisiin ryhmiin oman kunnan mukaan ja siirtymisissä avustetaan

Henkilökunta kertoi, asukkaiden olevan hyvin väsyneitä, kun pitäisi lähteä ryhmään. Toisaalta ovat hyvin innokkaita lähtemään, mutta kun aika koittaa ei jaksakaan lähteä ja tämän vuoksi joudutaan jättämään ryhmiä väliin.

Dementiaosastolla se on sellaista aaltoliikettä, välillä asukkaat ovat hyvässä kunnossa ja sitten vointi romahtaa.

Ryhmiin osallistumisessa ja sinne avustamisessa koettiin olevan useammanlaista käytäntöä. Henkilökunnasta osa oli sitä mieltä, ettei omien asukkaiden ryhmiin viemisessä ole ongelmaa, mutta osa koki myös ryhmiin viemisessä olevan myös toisinaan resurssipulaa. Henkilökunnan mukaan myös hoitotyön kiireisyys aiheuttaa sen, ettei ryhmiin aina osallistuta sopimuksista ja asukkaan omasta halusta huolimatta.

Minusta tuntuu välillä että se osallistuminen unohtuu, jää kiireiden vuoksi ja jätetään menemättä, minulla on sellainen tunne.

Asukkaiden ryhmät sovitaan yksilöllisesti

Asukkaat osallistuvat erilaisiin ryhmiin, mutta oikeiden ajankohtien löytäminen ryhmien toteuttamiseen niin, että ne tukisivat asukkaiden toimintakykyä myös ajallisesti, oli haasteellista. Iltapäivällä toteutuvat ryhmät koettiin olevan parhaimpina ajankohtina.

Iltapäivät, olisi hienoa, mutta he osa niin väsyneitä. Minusta on haaste löytää oikea aika, ovat innoissaan lähtemässä mutta kun tulee aika lähteä he ovat aika väsyneitä.

Meillä on hankala niin hankala, siis nuo kellonajat, sopivan kellonajan ryhmät.

Asukkaat osallistuvat aktiviteetteihin

Asukkaiden ja henkilökunnan mielestä erilaisia aktiviteettejä järjestetään vanhustenkeskuksessa riittävästi ja niihin pyritään viemään ja ohjaamaan asukkaita mahdollisimman usein. Niihin osallistuminen jää kiireen ja unohduksien vuoksi. Asukkaat itse toivoivat aktiviteeteiksi erilaisia esiintyjä sekä laulua ja tanssia.

Sanon ihan rehellisesti vaan, että paljon enemmän laulua ja tanssia.

Riippuu tietysti osastosta, mutta kyllä meidän asukkaat ovat osallistuneet aktiviteetteihin. Jos asukas ei pääse alas, laitetaan elokuvia ja musiikkia osastolla.

6.7 Oman näköisten tapojen ja aktiivisen arjen mahdollistaminen

Toimijuuden ulottuvuuksista **täytyä, voida, tuntea** ja **haluta** kuvastuivat asukkaiden ja henkilökunnan keskustelussa asukkaiden omien totuttujen tapojen ja vanhustenkeskuksen ryhmäkotien luomien tapojen yhteensovittamisessa. Nämä ulottuvuudet kuvastuivat myös asukkaiden kertoessa yksilöllisistä levon ja unen tarpeistaan ja henkilökunnan toimintatavoissa sekä vanhustenkeskuksen sääntöjen antamisissa mahdollisuuksista sekä esteistä ylläpitää asukkaiden omia vuorokausirytmeyksiä.

Omien ja osaston tapojen yhteensovittaminen

Asukkaat kokivat, että kaikki toiminnot joudutaan tekemään asukkaiden toiveista ja tahdosta huolimatta yhteisten, lähinnä henkilökunnan luomien aikataulujen mukaisesti. Kuitenkin henkilökunta kertoi, ettei kaikilla osastoilla tehdä asioita minuuttiaikataulun

mukaisesti, vaan painotus on asukaslähtöisessä toiminnassa. Henkilökunta kuitenkin oli huomannut eroja henkilökunnan toiminnassa esimerkiksi siinä, miten asukaslähtöisesti toimitaan.

Täällä yritetään latistaa ihmistä, sitä minä pelkään. On sääntöjä sääntöjen perään. Voisi olla sellaisia sääntöjä että tätä saat tehdä oikein mielellään, jo alkaisi vähän hymyilyttämään.

Asukkaat halusivat valvoa toisinaan pidempään tai nukkua aamulla pitkään. Asukkaat halusivat myös päättää itse, miten ja mitä halusivat tehdä. Asukkailla on ollut kotona asuessaan tapoja, joita on ollut hankala siirtää vanhustenkeskuksen ryhmäkodin arkeen, esimerkkinä valvominen iltaisin.

Hoitajat ajattelevat että kakkien tulee olla sängyssä kun yöhoitaja tulee. Tästä tulisi päästä pois. minulle yöhoitajana on mukavaa että on kavereita valvomassa katsomassa televisiota.

Vuorokausirytmien yksilöllinen huomioiminen

Henkilökunta koki tarpeelliseksi huolehtia asukkaiden vuorokausirytmistä. Asukkaat kuitenkin kokivat tällaisen huolehtimisen omien tapojen noudattamisen estämiseksi.

Ei laitokset ole koskaan koteja, kaikki hommat on tehtävä minuutilleen.

Toiset hoitajat ovat tiukempia kuin toiset.

Väsyyntä asukasta pidetään istumassa.

Toiset asukkaat ovat kotonaan tottuneet valvomaan, toiset menemään ajoissa nukkumaan. Vanhustenkeskuksessa kuitenkin usein vuorokausirytmistä pidetään liiankin tiukasti kiinni. Aikatauluista kiinnipitäminen oli hoitajien sekä asukkaiden mukaan vuorossa olevasta henkilökunnasta kiinni. Näissä toimintatavoissa oli isojakin eroja ryhmäkotien välillä.

6.8 Rakennettu ympäristö osallistumisen mahdollistajana

Vanhustenkeskuksen toimintaympäristöä käsiteltiin laajasti, lähiympäristö mukaan luetuna. Ympäristöä käsiteltiin sen tuottamina esteinä ja mahdollisuuksina. Toimijuuden ulottuvuuksista **täytyä** liittyi asukkaiden puheessa siihen, kuinka vanhustenkeskuksen ulkopuolella liikkuminen on rajoittunut. **Voida**-ulottuvuus liittyi puheeseen silloin, kun asukkaat ryhtyivät miettimään ratkaisua ulkona liikkumisen ongelmaan. **Haluta** ja **osata** -ulottuvuudet tuli ilmi asukkaiden kommentoissa siitä, missä he haluaisivat tai missä osaisivat käydä. **Täytyä** -ulottuvuus ilmeni voimakkaasti rakennetun ympäristön tuomista esteistä sekä sen tuomista mahdollisuuksista puhuttaessa.

Asukkaiden aktiivinen liikkuminen vanhustenkeskuksen ulkopuolella

Asukkaat kertoivat, että he haluaisivat liikkua enemmän vanhustenkeskuksen ulkopuolella. Tätä kuitenkin rajoittaa henkilökunnan vähyys. Asukkaat keksivät ratkaisuksi opiskelijoiden käyttämisen liikkumisen apuna. Asukkaat kokivat tärkeäksi kaupassa käynnin, vierailemisen omaisen haudalla sekä matkustelemisen lähialueilla.

Rajoittaa kun aina täytyy olla joku hoitaja mukana. Minä haluaisin mennä omaksi iloksi matkustelemaan.

Sitä haluaa omaisen haudalla käydä. On vaikeaa liikkua haudalla.

Vanhustenkeskuksen fyysisen ympäristön mahdollisuudet toimintaan ja ulkoiluun

Vanhustenkeskuksen ympäristö ei haastattelun hetkellä palvellut asukkaiden eikä henkilökunnan tarpeita. Vanhustenkeskuksen pihapiiri lähikatuineen oli remontissa, joka aiheutti ongelmia apuvälineiden kanssa ulkoilemiseen. Asukkaiden mielestä vanhustenkeskuksen tiloissa viimeiseksi tehty remontti ei ollut onnistunut. Asukkaiden mielestä esimerkiksi sisätilojen väriytyä ei ole ikääntyneiden toimintakykyä huomioon ottavaa. Henkilökunta oli tyytyväinen tiloissa siihen, että tiloja on paljon käytössä. Toisaalta kuitenkin vanhustenkeskuksen käyttöaste on suuri ja näin ollen ei aina löydy sopivaa tilaa, esimerkiksi kuntoilulle. Tilat eivät enää kaikissa tilanteissa palvele kaikkia asiakasryhmiä, esimerkiksi ulkopuolelta tulevia asiakkaita.

Ympäristö tuo tällä hetkellä haastetta. Kaikki lähikadut ja talon piha on remontissa. Talo on myös täynnä asukkaita ja aina ei löydy sopivaa tilaa. Kuntosalille ei välttämättä pääse silloin kun sitä tarvitsee.

Talo kaipaa sisäpuolista remonttia. On käytetty tuollaista harmaata ja ruskeeta. Olisi vähän voitu laittaa värejä.

6.9 Henkilöstömitoituksen luomat rajoitukset

Toimijuuden ulottuvuudet henkilökunnan toiminnan kuvauksessa olivat **tuntea, täytyä** ja **voida**. **Tuntea** sekä **täytyä** -ulottuvuudet korostuivat puhuttaessa nykyisen hoitotyön kiireisestä arjesta sekä siitä, miten siitä voitaisiin saada kiireettömämpää. **Täytyä** ja **voida** -ulottuvuus näkyi myös henkilökunnan keskusteluissa henkilökunnan määrästä sekä sen lisäämisestä. Henkilökunnan kertoessa toimenkuvien muuttumisesta myös toimijuuden ulottuvuudet **täytyä** ja **voida** kuuluivat voimakkaasti. Henkilökunnan kertoman mukaan hoitajien toimenkuviin tulee kokoajan uusia tehtäviä eivätkä ne enää ole täysin hoitotyöhön liittyviä tehtäviä.

Arjen kiireettömyys

Asukkaat kokivat, että hoitajilla on päivän aikana kiire. Tästä hoitajatkin olivat samaa mieltä että päivän aikana on kiirettä. Kuitenkin hoitajat pitivät tärkeänä, ettei oma kiire ja hermostuneisuus tartu asukkaisiin. Lisäksi henkilökunnan mielestä on tärkeää päästää hoitotyössä irti rutiineista, esimerkiksi kaikkien asukkaiden ei tarvitse olla nukkumassa yövuoron saapuessa työhön. Toisaalta henkilökunnan tulisi tehdä työtä ilman paineita ja olla motivoitunut työhönsä. Kiireettömillä työskentelytavoilla voidaan edistää asukkaiden aktiivista arkea.

Kiireetön arki, olisi aikaa tehdä täysin rauhassa asukaskohtaisesti kaikki. Ne asukkaat jotka vie hoitajilta enemmän aikaa, niin sellaiset asukkaat jotka pystyvät tekemään, niin heille ei aika riitä.

Henkilökuntaresurssit hoitotyössä

Asukkaat sekä henkilökunta olivat sitä mieltä, että hoitajien lisäksi henkilökunnassa tulisi olla avustavia työntekijöitä esimerkiksi ruokailujen apuna, ja että hoitajia tulisi olla nykyistä enemmän vuorossa.

Meitä on liian vähän. Mitoitukset on mitä on. Ihanne ois että hoitajia olisi enemmän vuorossa.

Olin aikoinani hoitajana ja sanon että pitäisi olla muitakin kuin hoitajia siellä osastolla, ihan ruokaa jakamassa ja sellaista. Avustavia henkilöitä.

Hoitotyön organisointi

Työn organisoinnin koettiin olevan nykyisellä työmäärällä hankalaa. Hoitotyön kirjaamiseen menee paljon aikaa ja sen koettiin vievän aikaa pois asukkaiden kanssa olemisesta.

Työnkuva on nykyisin sellainen että moni istuu paljon tietokoneella päivisin.

Sellaisella organisoinnilla, tai oleellisten asioiden löytämisellä, saisi tehokkaamaksi sen ajan, ettei menisi koneen kanssa, vaan sen ajan voisi antaa ihmisille.

Hoitajat kokivat, että heidän työnkuvaansa laajennetaan erilaisilla kodinhoidollisilla töillä jo liian paljon. Hoitajien kokemuksen mukaan työnkuvaa ollaan viemässä ajassa taaksepäin.

Missä on hoitajan työnkuvan rajat, miten paljon se voi laajeta, sitä ei ole rajattu, se vaan laajenee. Meille tuli nämä pyykit ja roskat. Toimenkuvaan kuuluu kaikki kodinhoidolliset työt.

Hoitajat kokivat, että rutiineista pois pääseminen on tärkeää ja oman työn organisointi on noussut tärkeään rooliin hoitotyössä, sillä asukkaat ovat erilaisia, ja näin ollen toiset tarvitsevat hoitajan aikaa enemmän kuin toiset.

7 Kuvaus aktiivista arkea ja toimijuutta tukevasta kuntouttavasta työotteesta

7.2 Tulosten yhteenveto

Tutkimustyön tuloksena syntyi kuvaus asukkaan aktiivista arkea sekä toimijuutta tukevasta kuntouttavasta työotteesta (kuvio 8.). Kuvauksessa esitetään, millaisena asukkaat ja henkilökunta näkevät aktiivisen arjessa toimimisen ja toimijuuden ja miten kuntouttava työote näyttäytyy arjessa ja vanhustenkeskuksen toimintaympäristössä. Kuvaus on asukkaiden ja henkilökunnan yhdessä tuottama. Kuvauksessa käsitellään nykytilaa sekä suuntaa antavasti tulevaisuutta.

Kuntouttavan työotteen koetaan olevan kaiken vanhustenkeskuksessa tehtävän toiminnan pohja, perusta. Kuntouttavaksi työotteeksi koetaan asukkaiden tukeminen ja ohjaaminen kaikissa arjen toiminnoissa. Vanhustenkeskuksessa kuntouttavan työotteen toteutuksen perustana on riittävä henkilöstöresurssi, joka päivä kaikissa työvuoroissa.

Asukkaiden tulisi olla kuntouttavan työotteen keskiössä. Henkilökunnan kokemus oli kuitenkin, ettei kuntouttavaa työotetta voida toteuttaa joka päivä eikä joka hetki. Työpäivät vaihtelevat paljon ja asukkaiden yleistila vaihtelee. Asukkaat haluavat elää vanhustenkeskuksessa aktiivista elämää, jossa he henkilökunnan tuella kykenevät halutessaan osallistumaan päivittäisiin toimintoihin, mukaan lukien omasta hygieniasta huolehtimiseen. Asukkaat voisivat osallistua ja suunnitella yhdessä henkilökunnan kanssa jokaiselle päivälle mielekästä ja virikkeellistä toimintaa, joilla he voivat ylläpitää aiemmin osaamiaan taitoja, esimerkiksi kädentaitoja.

Henkilökunnan tulisi osallistua asukkaiden kanssa vanhustenkeskuksen ulkopuolisiin tapahtumiin. Asukkaat voivat henkilökunnan tuella ylläpitää sosiaalisia suhteitaan ja tarvittaessa he saavat apua tähän hyvinvointiteknologiasta.

Kuntouttavassa työotteessa asukkaat nähdään yksilöinä ja heidän heitä kuullaan ja heidän toiveensa otetaan huomioon arjen toteutuksessa. Asukkaalla on mahdollisuus keskustella vastuuhoitajansa kanssa vuorokausirytmien toteuttamisesta sekä toiveistaan muun muassa nukkumaanmenoajoista sekä muista omiin tapoihinsa liittyvistä asioista.

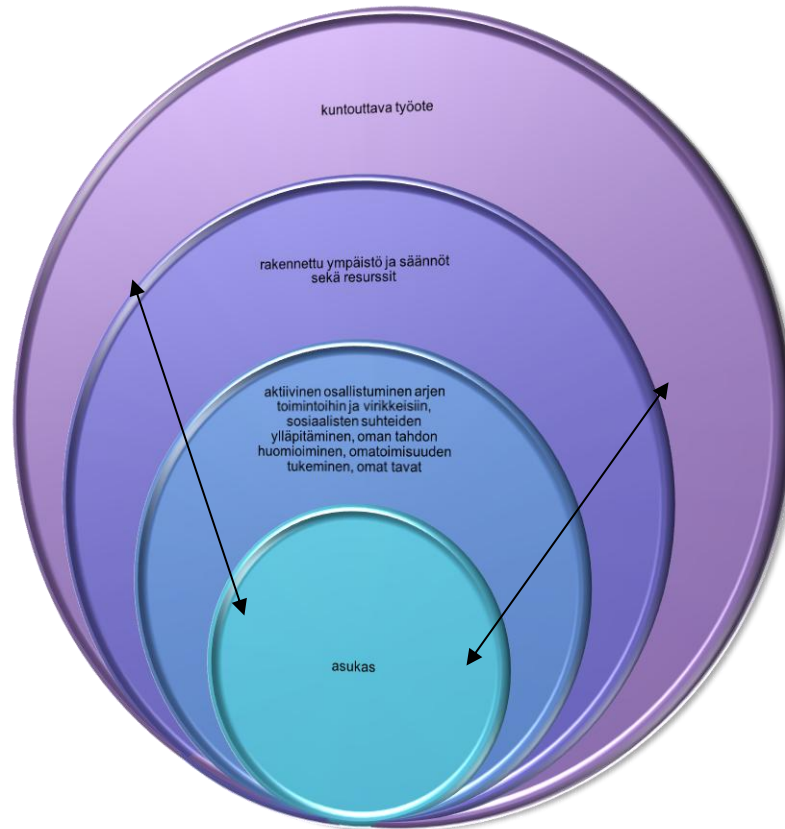
Asukkaiden aktiivista elämää tuetaan yhdessä sovittujen sääntöjen ja toimintatapojen avulla. Kaikissa ryhmäkodeissa ja jokaisella työntekijällä tulisi olla yhteneväiset toimintakäytänteet.

Henkilökunta tukee jokaista asukasta yksilöllisesti omatoimisuudessa. Jokaiselle asukkaalle annetaan mahdollisuus toimia itsenäisesti ja häntä avustetaan ja ohjataan vain niissä asioissa ja toiminnoissa, missä hän apua tai ohjausta tarvitsee.

Asukkaan mielipiteet sekä hänen vuorokausirytmensä huomioidaan erilaisiin toimintakykyä ylläpitäviin ryhmiin osallistumisessa. Moniammatillisesti tulee miettiä mahdollisiin ryhmiin osallistumisen tavoitteet ja mielekkyys asukkaalle. On mietittävä onko ryhmän tavoite samansuuntainen kuin asukkaan omat tavoitteet. Hoidollisissa toimenpiteissä huomioidaan myös asukkaan omat toiveet sekä toimintakykyisyys.

Henkilökunta huomioi asukkaan arjen suunnittelussa sekä toteutuksessa hänen elämänsä, elämänsä, elämänsä ja taustansa, jotta ryhmäkotiin sopeutuminen sujuisi hyvin ja asukas kokisi elämän ryhmäkodissa mielekkääksi. Asukkaan tavat ja tottumukset huomioidaan viikkorytmin sekä päivätoimintojen suunnittelussa. Kodinomaisuudella vahvistetaan muuttotilanteessa asukkaan kotiutumista vanhustenkeskukseen.

Vanhustenkeskuksen fyysinen ympäristö tukee asukkaiden liikkumista ja henkilökunta osallistuu ympäristön muokkaamiseen siten, että se on mahdollisimman esteetön, ja että ryhmäkotien tilat tukevat asukkaan itsenäistä toimimista sekä tukevat liikkumaan myös yksin.

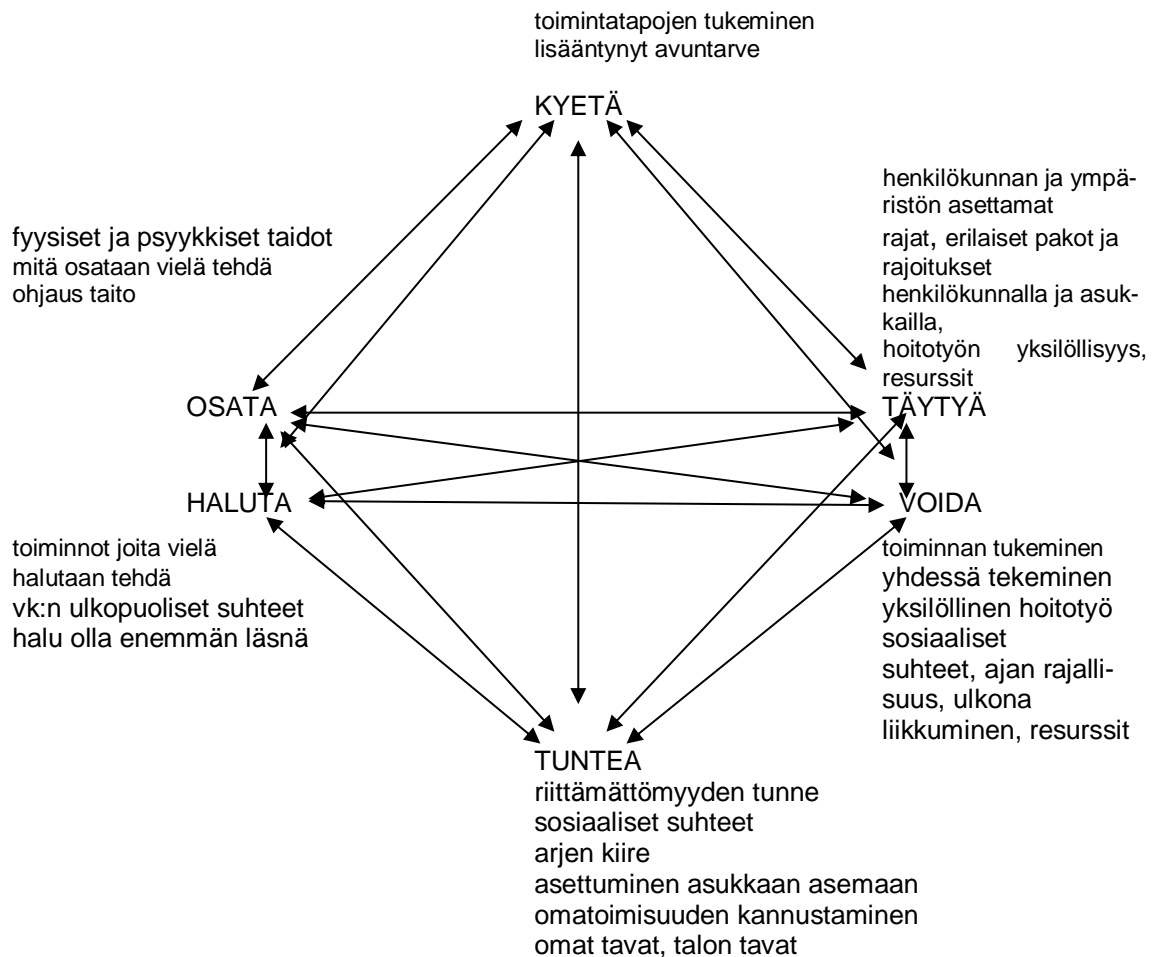
Kuvio 8. Kuntouttava työote vanhustenkeskuksessa tulosten mukaan

Asukkaan aktiivisempaa arkea ja toimijuutta tukevaa kuntouttavaa työotetta on kuvattu kuviossa 8. Kuviossa asukas on kaiken toiminnan keskiössä ja määräysvaltaisena henkilönä. Asukas on oman elämänsä asiantuntijana. Hänet nähdään yksilönä ja hänen toiveitaan ja tarpeitaan kuunnellaan sekä kunnioitetaan. Kuntouttava työote on koko toiminnan peruspilari ja henkilökunnalla on yhteinen näkemys toiminnasta, kuntouttavasta työotteesta ja vanhustenkeskuksessa on kaikessa toiminnassa yhteneväinen toimintakulttuuri.

7.2 Päätelmiä toimijuuden ulottuvuuksien ilmenemisestä vanhustenkeskuksessa

Toimijuuden ulottuvuuksien näkyminen ja toteutuminen vanhustenkeskuksessa, tutkimustyössä saatujen tulosten perusteella, on kuvattu kuviossa 9. Kuviossa näkyy, miten toimijuuden ulottuvuuksista tuloksissa painottuu eniten täytyä, voida ja tuntee -ulottuvuudet. Tällöin on siis kyse vanhustenkeskuksessa ilmenevistä pakoista, välttämättömyyksistä, esteistä sekä rajoituksista. Toisaalta on kyse myös vanhustenkeskuksen sisällä olevista mahdollisuuksista ja vaihtoehdoista sekä niiden käyttämisestä ja

toisaalta henkilöstöressurssien ja säännösten antamista mahdollisuuksista tai esteistä. Tunteet korostuvat asukkaiden tuottamissa tunteissa elämän muutoksia sekä erilaisia ja toisistaan poikkeavia toimintatapoja kohtaan. Henkilökunnan tuottamasta tiedosta, tunne ulottuvuuteen, liittyy tunteet omasta riittämättömydestään täytymisien ja voimisien keskellä. Tunteet saavat vallan silloin, kun ei pystytä olosuhteiden vuoksi tarjoamaan sellaista hoitoa, hoivaa tai kuntoutusta, kuin olisi toivottavaa.

Kuvio 9. Tutkimustulosten näkyminen toimijuuden ulottuvuuksissa

Kuviossa 9. näkyy myös miten haluta, osata ja kyetä -ulottuvuudet jäävät tutkimustulosten mukaan, vähemmälle huomiolle nykytilanteessa. Tällöin on kyseessä siis tavoitteiden, päämäärien ja motivaatioiden vähäisyys sekä tietojen ja taitojen sekä fyysisten kykenemisten toiminnot. Tämä koskettaa, tutkimustulosten perusteella, asukkaiden fyysisiä ominaisuuksia, heillä olemassa olevia tietoja ja taitoja, joita ei ole otettu käyttöön tai huomioitu aktiivisen arjen toteuttamiseksi. Tutkimustuloksen mukaisesti myös-

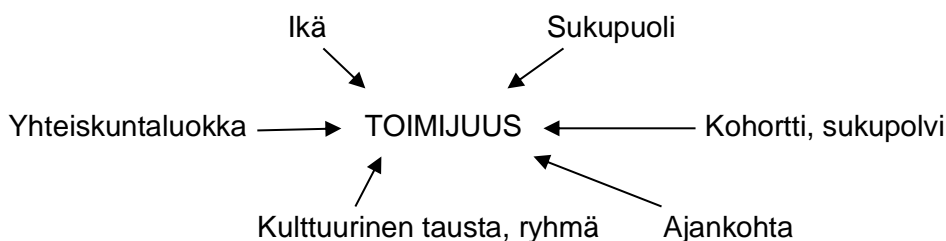
kin asukkaiden omat tavoitteet, päämäärät ja motivaatiot ovat jääneet vähäiselle huomiolle, kuntouttavan työotteen käytöstä huolimatta.

8 Pohdinta

Tutkimustyön tuloksena syntynyt kuvaus asukkaan aktiivisempaa arkea sekä toimijuutta tukevasta kuntouttavasta työotteesta, on vanhustenkeskuksen asukkaiden ja henkilökunnan näkemys siitä, mitä aktiivinen arki ja toimijuutta tukeva työote on tai tulisi tulevaisuudessa olla. Kuvauksen voi ajatella näyttävän toiminnan muutoksen suuntaa tulevaisuudessa.

Toimijuudesta ja kuntouttavasta työotteesta

Tutkimustyössä toimijuuden eri ulottuvuudet esiintyivät sekä asukkaiden että henkilökunnan puheessa. Toimijuus on mukana vanhustenkeskuksen arjessa joka päivä. Toimijuus nähdään kuitenkin vielä pitkälti ulkoapäin. Toimijuus näkyy henkilökunnalle asukkaiden ulkoisena toimijuutena, sellaisena miten he asioita ja toimintoja suorittavat henkilökunnan läsnä ollessa. Kuviossa 10. on kuvattu miten rakenteet vaikuttavat siihen, kuinka toimijuus kuvastuu ulkoapäin.

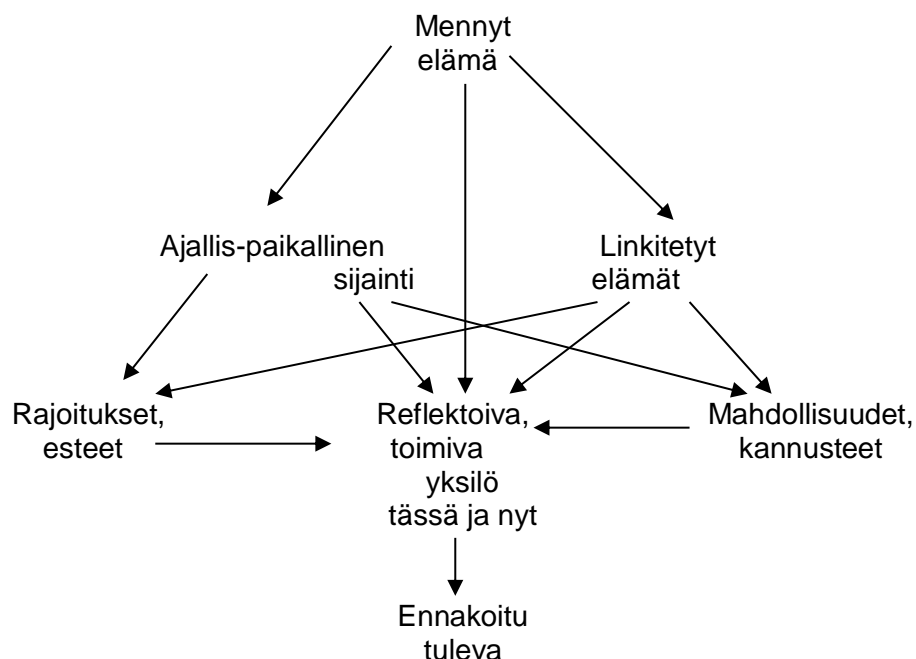

Kuvio 10. Toimijuus ulkoapäin (Jyrkämä 2008).

Tehdyn tutkimustyön mukaan kuntouttava työote on henkilökunnan mukaan kohtalaisen hyvin arjessa käytössä. Henkilökunnalla on kuitenkin yhä koulutustaustan ja kokemusperäisen tiedon tuottamia oletuksia, miten esimerkiksi ikääntynyt muistisairashenkilö, toimii erilaisissa tilanteissa. Tällöin henkilöä tuetaan hoitajan näkemyksen mukaisesti asiakaslähtöisesti ja kuntouttavalla työotteella. Vastaavasti asukkaiden mielestä arjessa esiintyi yhä liikaa puolesta ajattelemista ja tekemistä. Asukkaiden omat tavat ja ryhmäkodin tavat eivät usein miten osuneet kohdalleen, ja asukkailla oli pelko oman

tahdon latistamisesta. Henkilökunta kyllä ymmärtää, mikä merkitys on asukkaan elämänkaarella ja historialla, siihen miten ja millaista arkea he haluavat elää. Resurssit ja erilaiset säännöt kuitenkin ovat esteenä ”oikeanlaiselle” kuntouttavalle työotteelle.

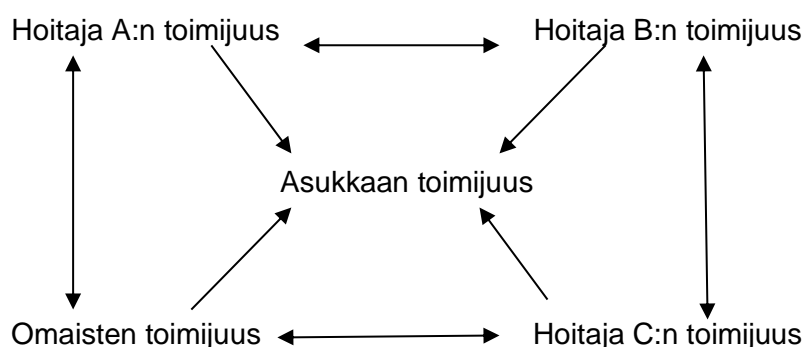
Asukkaiden puheissa toimijuus on jotain, mitä ei vielä ole saavutettu. Toimijuus kiinnitettiin asukkaiden arjessa menneisiin aikoihin tai joihinkin ohimeneviin hetkiin vanhustenkeskuksessa. Henkilökunnan kokemus toimijuudesta kuului heille luoduissa tai heidän itsensä luomista rajoitteissa, sääntöjen ja rutiineiden luomiin rajoitteisiin, joiden vuoksi he eivät voi tukea asukkaita siten kuin haluaisivat. Keskusteluissa oli kuitenkin näkyvisenä jo orastava alku näkymälle, jossa asukas siirtyy oman elämänsä aktiiviseksi toimijaksi ja asukkaan aktiivista toimijuutta pystyttäisiin tukemaan nykyistä paremmin.

Kuvio 11. Elämäkulun toimijuus Jyrkämän (2007) mukaan

Elämäkulun toimijuus Jyrkän mukaan, on kuvattu kuviossa 11. Ikääntyvät ihmiset tarkkailevat ja rakentavat elämäntilanteitaan sekä elämäkulkuaan ja vanhenemistaan, tehden erilaisia valintoja. He toimivat, rajoja, esteitä sekä mahdollisuuksia luovissa, rakenteellisissa ja kulttuurisissa ajallis- paikallisissa ympäristöissä, missä he elämäänsä ikääntyessään elävät. (Jyrkämä 2008) Hoitotyötä tekevien henkilöiden kuntoutumista edistävä toiminta ympärivuorokautisessa hoivassa on Vähäkankaan 2010 tekemän tutkimuksen, Kuntoutumista edistävä hoitajan toiminta ja sen johtaminen pitkäaikaisessa laitoshoidossa, mukaan yhteydessä siihen millaisina he näkevät iäkkäiden henkilöi-

den kuntoutumisen mahdollisuudet. Haasteena onkin kehittää toimintaa ja osaamista niin, että iäkkäiden voimavarat ja toimijuus nostetaan hoidon ja hoivan suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin keskiöön, jotta kuntoutumista edistävä toiminta mahdollistuu arjen toiminnassa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010: 26.) Kuviossa 12. on kuvattu toimijuuteen vaikuttavan vuorovaikutuksen dynamiikka.

Kuvio 12. Toimijuuden dynamiikka, vuorovaikutus Jyrkämän (2008) mukaan mukailtuna

Kuntouttava työote koetaan tutkimustyön mukaan olevan toiminnan perusta ja asukas on toiminnan keskiössä. Toimijuudessa ihminen aktiivinen toimija. Kuntouttavan työotteen ja toimijuuden teorit ovat toisaalta toisiaan tukevia, mutta toisaalta toisistaan irrallisia asioita, ehkäpä sen vuoksi, että kuntouttavassa työotteessa näkemys on vahvasti toimintakyvyn erillisten osa-alueilla kun taas toimijuudessa ihminen itse on aktiivisessa roolissa. Kuntouttavan työotteen teoria kertoo paljon henkilökunnan toimintaan liittyviä toiveita ja asioita, mitä heidän tulisi osata tai tehdä asukkaiden kanssa. Toimijuuden teoriassa, henkilö itse on aktiivisena toimijana ja omilla valinnoillaan vaikuttaa elämänsä kulkuun ja jopa elämänlaatuunsa.

Erilaisilla puhetavoilla ja toimintakäytännöillä saatetaan luoda ja tulkita ikääntyneen todellisuutta ja toimijuutta. Jos ikääntyneellä ei ole mahdollisuutta vaikuttaa itseään koskeviin päätöksiin, saattaa hän omaksua avuttoman ja autettavan roolin, vaikkei olisi sitä aiemmin ollutkaan. (Mikkola 2009: 42.)

Tutkimustyön eettisyydestä ja luotettavuudesta

Tutkimustyötä varten haettiin tutkimuslupa Helsingin kaupungin sosiaalivirastosta. Lisäksi yhteistyötahon kanssa tehtiin Metropolia ammattikorkeakoulun ja Roihuvuoren vanhustenkeskuksen välinen yhteistyösopimus.

Kaikille osallistujille toimitettiin etukäteen tiedote tutkimuksesta ja tutkimustyöhön osallistujilta pyydettiin kirjallinen suostumus osallistumisesta. Osallistuminen oli vapaaehtoista ja kaikilla oli mahdollisuus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta milloin tahansa. Tutkimukseen kerätyt ja litteroidut aineistot hävitettiin raportin valmistuttua. Raportissa ei käy ilmi yksittäisten henkilöiden tietoja eikä raportista ole tunnistettavissa yksittäisiä henkilöitä.

Toimintatutkimuksen luotettavuudesta

Perinteisesti toteutettuun tutkimukseen kuuluu oleellisena osana tutkimuksen luotettavuuden arviointi. Kun tehdään toimintatutkimusta onko silloin kysymys luotettavuudesta oikea vai tulisiko käyttää jotain muuta sanaa, esimerkiksi pätevyys? Tämän ongelman ratkaisu riippuu siitä, mitä on asetettu toimintatutkimuksen tavoitteeksi sekä sen perustehtäväksi. (Huttunen – Kakkori – Heikkinen 1999: 111-112)

Toimintatutkimuksen päätavoite voidaan asetella eri tavoin sekä erilaisista lähtökohdista käsin. Toimintatutkimuksen avulla yritetään hankkia uutta tietoa eri henkilöiden toiminnasta. Tässä tutkimustyössä asukkailta sekä henkilökunnalta, koskien aktiivisempaa arkea, toimijuutta ja kuntouttavaa työtettä. Tällöin tehdään muutokseen tähtäävää interventiota, jolloin työyhteisön toiminnasta saattaa paljastua sellaisia asioita työyhteisön toiminnasta, joita ei mahdollisesti muilla menetelmillä huomattaisi. Toimintatutkimuksen mukana saattaa tulla ilmi asioita jotka liittyvät vallankäyttöön, ihmissuhteisiin tai pienten ryhmien tapaan ajaa omaa etuaan. (Huttunen – Kakkori – Heikkinen 1999: 112.)

Tutkimustyön tarkoituksena oli selvittää, mitä on asukkaiden ja henkilökunnan näkökulmasta asukkaiden aktiivista arkea ja toimijuutta tukeva kuntouttava työote. Tähän kysymykseen oli tarkoitus saada hyvää ja laadukasta tietoa asukkailta sekä henkilökunnalta teemahaastattelun muodossa. Konsensukseen perustuva totuusteoria painottaa sitä, että henkilöt voivat yhteisymmärryksessä luoda yhteisen totuuden (Tuomi –

Sarajärvi 2009: 134 – 135). Tutkimustyön tarkoitus oli kuvata asukkaiden ja henkilökunnan yhteistä näkemystä toimijuudesta ja siitä, miten sitä voidaan tukea. Tämä tutkimustyötä varten kerätty aineisto ja sen perusteella luotu kuvaus on heidän yhdessä tekemänsä ja sopimansa ja se on vanhustenkeskuksen ”toimijuuden ja kuntouttavan työotteen totuus”.

Toimintatutkimuksen rehabiliteetti ja validiteetti

Validiteetin ja rehabiliteetin käsitteiden käyttäminen toimintatutkimuksessa sellaisinaan ei Huttusen ym. mukaan sovi. Rehabiliteetin käsite soveltuu heidän mielestään huonosti toimintatutkimukseen. Toimintatutkimus on jo itsessään ”väliin tuleva muuttuja”, joka tarkoituksellisesti pyrkii muuttamaan olemassa olevaa tutkittavan yhteisön tai ilmiön tilannetta. (Huttunen – Kakkori – Heikkinen 1999: 113.)

Toimintatutkimuksen avulla saavutettua tulosta ei ole Huttusen ym. mukaan mahdollista toteuttaa uudelleen intervention jälkeen, sillä tilanne on jo toinen kuin ennen tutkimusta. Anttilan mukaan taas toimintatutkimus on toistettavissa, kuten muutkin tutkimukset. Tämä riippuu kuitenkin lähtökohdista, osaamisesta ja asioiden hallinnan tasosta sekä muiden mukaan tulevien henkilöiden vastaavista piirteistä, millaisina tutkimuksen tulokset esiintyvät. Tutkimuksen ulkoista validiteettia pohditaankin, silloin kun mietitään tuloksen yleistettävyyttä. Millaisessa ryhmässä, -tilanteissa, -asetelmissa tutkimustyön tulos voitaisiin yleistää. (Huttunen – Kakkori – Heikkinen 1999: 113-114; Anttila 2006: 47, 514.)

Tutkimustyön tuottama toimintatutkimuksen tulos on totta tietyssä ajan ja paikan määrittämässä tilanteessa. Tämän tutkimustyön tulokset ovat totuudenmukaisia tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden tuottaman tiedon mukaisesti, siitä mitä he ovat halunneet antaa. Validiteetin perspektiivi merkitsee, että se liittyy tiedon tarvisijaan sekä hankkijaan ja lisäksi tiedonlähteeseen. Validi tieto on silloin suhteellista. Toimintatutkimuksen validiteetti perustuukin siihen, että henkilöiden omat havainnot ja kokemukset reflektoidaan muiden vastaaviin kokemuksiin ja havaintoihin sekä ympäristön näkemysiin. (Huttunen – Kakkori – Heikkinen 1999: 113, Anttila 2006: 445-445) Tutkimustyön mukaisen tutkimuksen toteuttaminen jossain toisessa vanhustenkeskuksessa toisi erilaisen tuloksen. Tulokset vastaisivat juuri tutkimuksessa mukana olleiden asukkaiden ja henkilökunnan näkemyksiä. Siihen vaikuttaisivat juuri siihen tutkimukseen osal-

listuvien henkilöiden antamat vastaukset, heidän omien arvojensa, halujensa ja toiveidensa mukaisesti. Tutkimuksen tuottamat tulokset tai totuus olisivat siis heidän näköisensä.

Toimintatutkimuksen pätevyyttä voidaan tarkastella myös pragmaattisesta näkökulmasta siten, että toimintatutkimuksen avulla kehitetään työyhteisön toimintaa. Onnistuessaan toimintatutkimus merkitsee uutta käytäntöä, joka osoittautuu toimivaksi. Tämä näkökulma on pragmaattinen, totta on se, mikä toimii. (Huttunen – Kakkori – Heikkinen 1999: 118-119) Tutkimustyön avulla olikin tarkoitus löytää uusia ja herättää keskustelua erilaisista toimintatavoista, joilla voidaan mahdollistaa asukkaille yhteneväisiä toimintakäytänteitä henkilökunnan taholta, sekä lisätä asukkaiden osallisuutta ja toimijuutta arjessa sekä lisätä asukkaiden valinnanmahdollisuuksia ja valtaa koskien heidän elämäänsä.

Toimintatutkimuksen luotettavuustekijänä korostetaan sen argumentoinnin luonnetta, jonka avulla saavutettujen väitteiden ja tulosten uskottavuus rakennetaan. Olennaista toimintatutkimuksen argumentoinnissa on sen logiikka ja se, miten viitataan todellisuuteen, syy-seuraussuhteisiin ja ilmiön taakse jääviin tekijöihin. (Anttila 2006: 448.)

Teemahaastattelun luotettavuus

Tutkimustyössä kerättiin tutkimusaineisto teemahaastattelemalla tutkimusryhmiin osallistuneita henkilöitä. Keskusteleva haastattelu kesti yhden tunnin kerrallaan ja ryhmän koko oli toisessa ryhmässä 4 henkilöä ja toisessa 6 henkilöä. Tällöin mahdollistui luotamuksen syntyminen henkilöiden välillä (Anttila 2006: 197-198). Pieni ryhmä koko haastatteluissa takasi kaikille osallistujille mahdollisuuden oman mielipiteen ja asioiden kertomisen. Teemat haastatteluun syntyivät tutkimustyön teorioiden pohjalta.

Teemahaastattelut toteutettiin ryhmähaastatteluina, johon osallistui sekä asukkaita että henkilökuntaa. Kaikilla aineistonkeruumenetelmillä on omat heikkoutensa sekä vahvuutensa, niin teemahaastattelullakin. Tutkimusaineiston ollessa laadukasta tuo se mukanaan myös luotettavuutta käytettyyn menetelmään. Ryhmähaastattelun etuna oli se, että syntyi uusia ideoita ja mahdollisuuksia ryhmän jäsenten välisessä vuorovaikutuksessa, että tietoa kerättiin eri ammattikuntien edustajilta sekä asukkailta, jolloin saatiin

aikaiseksi vastauksia ja mielipiteitä tasapuolisesti. Erityisesti tällä keinolla, asukkaiden ääni saatiin kuuluviin. (Ks. Robson: 2001: 125, 142; Anttila: 2006: 200)

Tutkimustyötä varten tehdyt ryhmähaastattelut nauhoitettiin ja nauhoitukset litteroitiin, jotta aineiston jatkoanalysointi olisi helpompaa ja luotettavampaa. Tämä vaikutti myös positiivisesti aineiston hankinnan luotettavuuteen, sillä analyysivaiheessa ja tuloksia raportoidessa oli mahdollista palata aineiston äärelle uudelleen. Tutkimuksessa kerätty aineisto oli validia. Aineistovaliditeetti tarkoittaa tutkimusaineistoon liittyvää validiteettia ja kuvastaa miten hyvin tutkimusaineiston analysointimenetelmä ja -aineisto vastaavat toisiaan ja kuinka koottu aineisto vastaa ulkopuolelta tulevia kriteereitä (Anttila 2006: 514.). Aineistonkeruuseen liittyvää vaihtelua ei voida pitää vain puutteena, vaan myös kehitysprosessiin liittyvänä elementtinä. Tässäkin tutkimustyössä oli tärkeää tiedostaa, millaista vaihtelua tutkimusprosessin myötä tutkijassa, aineistonkeruumenetelmissä ja tutkittavassa ilmiössä, toimijuudessa, tapahtui. Tutkimusprosessi on oltava arvioitavissa ja prosessista on kyettävä seuraamaan tutkijan tekemää päättelyä. Tutkimustyön raportti on pyritty laatimaan mahdollisimman selkeästi; hankittu aineisto, tehdyt tulkinnot sekä ratkais- ja tulkintatavat. (Ks. Kiviniemi 2007: 81; Anttila 2006: 514.) Edellä mainittujen seikkojen vuoksi sekä yhteistyökumppanin toiveesta, koko aineistonanalyysi on raportin liitteenä.

Aineiston sisällönanalyysin ja tulosten tulkinnan luotettavuus

Tutkimustyössä oli kyse toimintatutkimuksesta ja erityisesti sen suunnitteluvaiheesta. Toimintatutkimuksen validiteetti on parempi, kun tutkija pysytteli reflektiivisen keskustelun ulkopuolella. Käsite ”validiteetti” kertoo onko teoreettinen lähestymistapa oikea ja onko tutkimuksessa käytetty oikeita käsitteitä (Anttila 2006: 136, 515.). Tutkimustyössä oli tarkoitus myös käsitteellistää toimijuutta vanhustenkeskuksessa. Tutkimuksen edessä nousivat määrätynlaiset hoitotyön käsitteet ja näkökulmat keskeisiksi. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta oli tärkeää kuvata niitä, tapahtumia, ilmiöitä sekä toimintoja tarkemmin, jotka nousevat näistä näkökulmista esille (Ks. Kiviniemi 2007: 82.). Näitä ilmiöitä on kuvattu tarkemmin tuloksien yhteydessä.

Kerätystä haastatteluaineistosta tehtiin aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa rehabiliteetilla tarkoitetaan aineiston käsittelyn ja sen analyysin luotettavuutta. Luotettavuuskysymykset liittyvät tällöin tutkimuksen vaiheeseen, missä siirrytään empiriasta teoriaan eli kerätystä aineistosta analyysin kautta tulkintaan. (Ks.

Anttila 2006: 517.) Tulosten tulkinta on aina ehdollinen, vajavainen ja yksipuolinen käsitys ilmiöstä. Jokainen tehty tulkinta on kiistettävissä ja jokaiselle väitteelle on vaihtoehtoja (Kiviniemi 2007: 83; Anttila 2006: 518.). Tämän näkökulman vuoksi tutkimustyössä on aineistoa analysoitaessa ja tulkitessa pyritty hahmottelemaan johdonmukainen käsitys tulkinnoista ja niistä perusteista, miten tulkintoihin on päädytty.

Hyödynnettävyys

Tutkimuksen avulla tuotettu kuvaus tekee nykytilanteen näkyvämmäksi sekä antaa suuntaa kohti tulevaisuutta. Kuvauksen arvona voidaan pitää sen avulla näkyväksi tehtyä kokonaiskuvaa Roihuvuoren vanhustenkeskuksen toiminnasta sekä asukkaiden että henkilökunnan näkemänä ja kokemana. Tuotettu kuvaus tekee näkyväksi kaikille vanhustenkeskuksen toimijoille, vanhustenkeskuksen kuntouttavan työotteen kokonaisuutta. Haastatteluihin osallistuneille henkilökunnan edustajille selkiytyi, miten oma toiminta näkyy vanhustenkeskuksen arjessa. Tuotettu kuvaus on yhteinen kokemus ja näkemys kuntouttavasta työotteesta vanhustenkeskuksen arjessa.

Suurimpana muutoksena vanhustenkeskuksen toiminnassa on orastavana näkymänä asukkaan aseman muutos hoidon kohteena olemisesta kohti aktiivista toimijaa vanhustenkeskuksen toimintaympäristössä.

Tutkimustyön haastattelutilaisuudet olivat hyviä esimerkkejä siitä, miten asukkaat ja henkilökunta voivat yhdessä kehittää toimintaa. Eri ryhmäkodeista mukaan tulleet henkilökunnan edustajat näkevät kuntouttavan työotteen omasta näkökulmastaan ja asukkaat näkevät ja kokevat sen omista lähtökohdistaan käsin. Näiden erilaisten näkemysten yhteensovittaminen on haastavaa, mutta toimintatutkimuksen menetelmällä se on mahdollista toteuttaa jatkossakin. Yhdessä asukkaiden kanssa kehittämällä voi avautua uudenlainen näkemys toiminnan kehittämisen suuntaan.

Julkisuudessa on ollut paljon puhetta asiakkaan äänen kuuluviin saamisesta. Tässä tutkimustyössä asiakkaan äänellä on yhtä suuri painoarvo kuin ammattihenkilöillä. Haastattelutilaisuuksissa asukasedustajat uskaltautuivat kertomaan heille tärkeitä asioita elämässään sekä niitä asioita, jotka olivat hankalia tai heidän näkökulmastaan lähes mahdottomia toteuttaa.

Lopuksi

Me kaikki vanhenemme joka päivä. Ihmisinä pysymme samoina. Kaikille ihmisille kuuluu oikeus hyvään elämään, ikääntyneellekin. Meidän kaikkien tulee muokata asenteitamme siten, että toimimme tulevaisuudessa innovatiivisesti niin, että saisimme ikääntyneiden äänet kuuluviin. Tähän asenteiden muokkautumiseen liittyy kiinteästi myös valmisteilla oleva laki iäkkään henkilön sosiaali- ja terveyspalvelujen saannin turvaamisesta, niin kutsuttu Ikälaki / Vanhuspalvelulaki.

Ohjausryhmä, joka teki ehdotuksen laista ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta ja iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista luovutti ehdotuksensa peruspalveluministerille huhtikuussa 2012.

Ikälaki luonnoksen mukaan tuleva laki velvoittaisi kuntia esimerkiksi seuraavasti pykälien 17 ja 18 mukaisesti:

*17§ Palvelun toteuttamisen periaatteet
iäkkäiden henkilöiden palvelujen on perustuttava hyvin toimintakäytäntöihin. toiminnan on oltava asiakaskeskeistä, laadukasta ja turvallista. iäkkäille henkilöille tarkoitetut palvelut on toteutettava siten, että ne tukevat ja edistävät iäkkään henkilön itsenäistä suoriutumista, osallistumista ja kuntoutumista sekä ehkäisevät ennalta muuta palvelun tarvetta. Palvelut on toteutettava siten, että iäkkäällä on mahdollisuus elää arvokasta elämää. Arvokkaaseen elämään kuuluu:*

- 1. iäkkään henkilön itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen*
- 2. yksilöllisyys ja osallisuus palvelujen suunnittelussa sekä päätöksen teossa*
- 3. oikeudenmukaisuus ja tarpeisiin vastaamisessa*
- 4. laadukkaat ja tarkoituksenmukaisesti järjestetyt palvelut sekä*
- 5. iäkkään henkilön ja hänen läheistensä hyvä kohtelu.*

18§ Huolehtii iäkkään henkilön oikeudesta osallistua häntä koskevien palvelujen suunnitteluun ja niitä koskeviin päätöksen tekoon sekä antaa selvitys vaihtoehtoista. (Ikälaki 2012. 17 § -18§)

Ikälaki velvoittaisi siis kuntia panostamaan nykyistä enemmän juuri ikäihmisten osallisuuteen päätöksen teossa. Lisäksi painopiste tulisi olemaan iäkkään mahdollisuudessa viettää arvokasta elämää. Tähän luo hyvää pohjaa iäkkään yksilöllisen toimijuuden ymmärtäminen. Laki tulee näillä näkymin voimaan vuoden 2013 aikana. Voimaan tullessaan se parantaisi ikääntyneen asemaa yhteiskunnassa. Laki takaisi ikääntyneille käyttämiensä palveluiden laatua erilaisin välillisin ja välittömin tavoin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012: 39.)

Tulevan vanhuspalvelulain yksi tarkoitus on varmistaa iäkkään henkilön mahdollisuudet vaikuttaa hänelle järjestettäviin sosiaalipalvelujen sisältöihin ja toteuttamistapaan. Lisäksi lain avulla pyritään vahvistamaan iäkkään henkilön mahdollisuuksia tehdä palvelujen sisältöä ja toteuttamistapaa koskettavia valintoja. (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta ja iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvetaista 2012: 16.)

Mitä on hyvä vanhuus? Mitä on oman näköinen vanhuus? Toimijuuden näkökulmasta tarkasteltuna hyvä vanheneminen on osaamisen, kykenemisen, haluamisen, täytymisen, voimisen ja tuntemisen elämäntilanteen arkinen, kokemuksellinen yhteensopiva olotila. Tilanne silloin kun kaikki kun kaikki hyvään elämään kuuluvat aineelliset ja sosiaaliset edellytykset ovat käytössä ja olemassa. (Jyrkämä 2008, 2004:7.)

lääkkäälle arvokas elämä ja heille tarjottava tulevaisuus ei tule itsekseen vaan, ajattelutavassa tulee suunta muuttua niin, että nähdään ikääntyneet yksilöinä, elämänsä eri osa-alueista kiinnostuneina ihmisinä, jotka kykenevät toteuttamaan kiinnostuksensa kohteita kun heitä tuetaan arjessa oikeilla välineillä ja menetelmillä. Paras tulevaisuus ja parhaat toimintatavat luodaan yhdessä iäkkään kanssa.

Kiitokset

On tullut aika kiittää kaikkia heitä jotka ovat myötä vaikuttaneet tämän tutkimustyön toteuttamiseen, aina aiheen löytymisestä viimeisen pisteen asettamiseen.

Ensimmäisenä kiitokseni saavat Roihuvuoren vanhustenkeskuksen johtaja Maritta Haavisto ja suunnittelija Päivi Aholola sekä osastonhoitaja Auli Koskinen. Kiitokset tutkimustyön mahdollistamisesta sekä aiheen äärelle ohjaamisesta.

Erytiskiiitokseni haluan antaa kaikille tutkimustyön haastatteluihin osallistuneille asukkaille ja henkilökunnalle. Ilman teitä ei tutkimustyötäni olisi syntynyt.

Tutkimustyön aikana olen saanut nauttia Metropolian yliopettaja Salla Siparin ja lehtori Anita Näslindh-Ylispangarin asiantuntevasta ohjannasta, joka helpotti tutkimustyön viemistä oikeaan suuntaan. Kiitokset heille.

Kiitokset ansaitsee myös oma perheeni. He ovat olleet tukisatamani vaikeina aikoina, kun motivaatio ja voimat ovat olleet vähissä ja iloinneet kanssani onnistumisen hetkinä.

Lähteet

- Anttila, Pirkko 2006: Ilmaisu, teos, tekeminen – Tutkiva toiminta. Hamina: Akatiimi oy.
- Anttila, Pirkko 2007: Realistinen evaluaatio ja tuloksellinen kehittämistyö. Hamina: Akatiimi oy.
- Granö, Sirpa – Heimonen, Sirkkaliisa – Koskisuu, Jari 2006: Kuntoutuksen sanakirjamuistihäiriö- ja dementiatyöhön. J-Paino Oy
- Eskola, Jari- Vastamäki, Jaana 2001: Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, Juhani – Valli, Raine (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin I - Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-Kustannus Gummerus Kirjapaino Oy.24 – 42
- Hartikainen, Sirpa – Lönnroos, Eija (toim.) 2008: Geriatria - arvioinnista kuntoutukseen. Helsinki: Edita
- Heikkilä, Asta – Jokinen, Pirkko – Nurmela, Tiina 2008:Tutkiva kehittäminen- Avaimia tutkimus- ja kehittämishankkeisiin terveysalalla. Helsinki: WSOY oppimateriaalit Oy.
- Heikkilä,Tarja 2008: Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Heikkinen, Hannu L.T 2006: Tutkiva ote toimintaan – Toimintatutkimuksen lähtökohdat. Teoksessa Heikkinen, Hannu L. T – Roivio, Esa – Syrjälä, Leena (toim.): Toiminnasta tietoon – toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Kansanvalistusseura. Helsinki. 15- 38.
- Heimonen, Sirkkaliisa – Voutilainen, Päivi 2006: Dementoituvien kuntoutumista edistävä hoitotyö. Teoksessa Heimonen, Sirkkaliisa – Voutilainen, Päivi (toim.) Avaimia arviointiin – dementoituvien kuntoutumista edistävä hoitotyö. Helsinki: Edita prima Oy. 57-68
- Heimonen, Sirkkaliisa 2009: Ikääntymisen haasteet toimintakyvylle. Toimintakyvyn arviointi ja tutkiminen. Teoksessa Pohjolainen, Pertti – Heimonen, Sirkkaliisa (toim.): Toimintakyvyn laaja-alainen arviointi ja tukeminen. Ikäinstituutti. Oraita 1/2009. 6-16
- Helander V 2006: Seniorikansalainen voimavarana. Helsinki: Kuntaliitto
- Helsingin kaupunki, Sosiaalivirasto 2012: Roihuvuoren vanhustenkeskuksen internetsivusto. <http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/Vanhusten+palvelut/roihuvuori/arvot>. Luettu 29.9.2012
- Huttunen, Rauno- Kakkori, Leena – Heikkinen, Hannu L.T 2001: Toiminta, tutkimus ja totuus. Teoksessa Heikkinen, Hannu L.T. – Huttunen, Rauno – Molanen, Pentti (toim.): Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Juva: Atena Kustannus. 111- 135
- Ikälaki 2012: Luonnos laiksi iäkkään henkilön sosiaali- ja terveystalvelujen saannin turvaamisesta. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=266482&name=DLFE-15130.pdf. Verkkojulkaisu . Luettu 5.6.2012.

- Jyrkämä, Jyrki 2004: Elämänlaatu, arki ja toimijuus. Teoksessa Sarvimäki, Anneli – Syrén, Ilkka (toim.) Ikääntyvien arjen ja elämänlaadun tutkimus. Seminaariesityksiä 12-13.10.2004. Ikäinstituutti. Oraita 2/2005. <http://www.ikainstituutti.fi/binary/file/-/id/3/fid/15/> Verkkojulkaisu. Luettu 15.10.2012
- Jyrkämä, Jyrki 2004: Ikääntyminen ja ikääntyvien kuntoutus. Teoksessa Karjalainen, Vappu – Vilkkumaa, Ilpo (toim.) Kuntoutus kanssamme. Ihmisen toimijuuden tutkiminen. Helsinki: Stakes. 153-160
- Jyrkämä, Jyrki 2005: Vanheneminen ja vanhuus. Teoksessa Sankari, Anne – Jyrkämä, Jyrki (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen, iän sosiologiaa. Tampere: Vastapaino. 267-323
- Jyrkämä, Jyrki 2007: Toimijuus ja toimijatilanteet – Aineksia ikääntymisen arjen tutkimiseen. Teoksessa Seppänen, Marjaana - Karisto, Antti – Kröger, Teppo (toim.) Vanhuus ja sosiaalityö – Sosiaalityö avuttomuuden ja toimijuuden välissä. Juva: WS Bookwell Oy. 195-217
- Jyrkämä, Jyrki 2007: Toimijuus ja ikääntyneiden arkielämä. Gerontologisen sosiaalityön kehittämishanke. Tampereen kaupunki 24.5.2007. Luentomateriaali. <http://www.ppt2txt.com/r/3bc14fad/> Verkkojulkaisu. Luettu 13.10.2012
- Jyrkämä, Jyrki 2008: Toimijuus ja ikääntyneiden arkielämä. Vanhustyön ajankohtaispäivät Kotka ja Lappeenranta 4-5.3.2008. Luentomateriaali. http://www.socom.fi/dokumentit/tapahtumat/vanhustyö/ajankohtaispäivät_08/toimijuus_ja_ikääntyneiden_arkielama_Jyrki_Jyrkama.pdf. Verkkojulkaisu. Luettu 13.10.2012
- Jyrkämä, Jyrki 2012: Ikäihminen oman arkensa toimijana. Eloisa Ikä-ohjelma (2012-2017). Avajaisseminaari, Helsinki 23.3.2012. Seminaarin luentomateriaali. http://www.vanhustyönkeskusliitto.fi/dokument.php/l/1497/Jyrki_Jyrk%E4m.pdf. Verkkojulkaisu. Luettu 12.10.2012.
- Järviö, Aila – Härköpää, Kristiina 2011: Kuntoutuksen perusteet. Helsinki: WSOY-pro Oy
- Kuikka, Anu 2012: Miten turvataan hyvä vanhuus Suomessa? Raportti kuntien vanhustyöstä vastaaville johtajille toteutetusta kyselytutkimuksesta. Valtaa Vanhuus-kampanja. Vanhus- ja lähimmäispalvelujen liitto ry.
- Kivelä, Sirkka-Liisa – Vaapio, Sari 2011: Vanhana tänään. Kohtaavatko tiedot, suositukset ja arkipäivän kokemukset toisensa ikääntyneiden ja vanhustenhoidossa ja palveluissa? Eesti: Tallinna Raamatutrükikoda
- Kiviniemi, Kari 2007: Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, Juhani – Valli, Raine (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin II – Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. (uudistettu painos) Juva : WS Bookwell Oy. 70- 85
- Koivula, Riitta 2009: Toimijuus ikääntyessä. Teoksessa Pohjolainen, Pertti – Heimonen, Sirkkaliisa (toim.): Toimintakyvyn laaja-alainen arviointi ja tukeminen. Ikäinstituutti. Oraita 1/2009. 30-36.
- Kylmä, Jari – Juvakka, Taru 2007: Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.

Luoma, Minna-Liisa 2007: Toimintakykyä tukeva hoitotyö. Teoksessa Lehtoranta, Heini – Luoma, Minna-Liisa – Muurinen, Seija (toim.): Ikäihmisten laitoshoidon laadun kehittämishanke. Helsinki:Stakes. 41-43.

Mikkola, Tuula 2009: Sinusta kiinni - Tutkimus puolisohoivan arjen toimijuuksista. Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta. Diakonia ammattikorkeakoulun julkaisuja A tutkimuksia 21.
<https://publications.thesis.fi/handle/1002414703>. Verkkojulkaisu. Luettu 5.9.2012

Pitkälä, Kaisu – Valvanne Jaakko – Huusko, Tiina 2010: Geriatriinen kuntoutus. Teoksessa Tilvis, Reijo – Pitkälä, Kaisu – Strandberg, Timo – Sulkava, Raimo – Viitanen, Matti (toim.):Geriatría. Porvoo.WS Bookwell Oy. 438-456

Pojolainen, Pertti 2009: Toimintakyvyn teoreettisia lähtökohtia. Teoksessa Pohjolainen, Pertti – Heimonen, Sirkkaliisa (toim.): Toimintakyvyn laaja-alainen arviointi ja tukeminen. Ikäinstituutti. Oraita 1/2009. 17-29

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 22.6.2011.
<http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/fi.pdf>. Verkkojulkaisu. Luettu 31.8.2012

Robson, Colin 2001: Käytännön arvioinnin perusteet - Opas evaluaation tekijöille ja tilaajille. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Sarvimäki, Anneli – Heimonen, Sirkkaliisa 2010: Ikääntymisen, vanhuuden ja vanhustenpalvelujen nykytila. Teoksessa Sarvimäki, Anneli – Heimonen, Sirkkaliisa – Mäki-Petäjä – Leinonen, Anna (toim.): Vanhuus ja haavoittuvuus. Helsinki: Edita. 14- 32

Seppänen, Marjaana – Koskinen, Simo 2010: Ikääntymispolitiikka. Teoksessa Niemelä, Pauli (toim.) Hyvinvointipolitiikka. Helsinki: WSOYpro Oy. 388-414

Siipola, Sari 2001: Vanhusten kuntouttava hoitotyö- käsitteistö. Pro-Gradu tutkielma, Terveydenhuollon koulutusohjelma, Turun yliopisto, Hoitotieteenlaitos

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus 2004: ICF- Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus. Stakes. Ohjeita ja luokituksia 2004:4. Jyväskylä: Bookwell Oy

Sosiaali- ja terveysministeriö 2007: Hyvinvointi 2015- ohjelma. Sosiaalialan pitkän aikavälin tavoitteita. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:3. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folder=28707&name=DLFE-3640.pdf&title=Hyvinvointiohjelma_2015_ohjelma_Sosiaalialan_pitkän_aikavälin_tavoitteita_fi.pdf. Verkkojulkaisu. Luettu 1.8.2012

Sosiaali- ja terveysministeriö 2008: Ikäihmisten palvelujen laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2008:3. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folder=28707&name=DLFE-3672.pdf&title=Ikäihmisten_palvelujen_laatusuositus_fi.pdf. Verkkojulkaisu. Luettu 14.8.2012

Sosiaali- ja terveysministeriö 2010: Hoitoa ja huolenpitoa ympäri vuorokauden. Ikähoivatyöryhmän muistio. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2010:28.Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2012: Laki ikääntynen väestön toimintakyvyn tukemisesta ja iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista. Ohjausryhmän muistio. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2012: 12
http://www.stm.fi/c/dokument_library/get_file?folderId=5065240&name=DLFE-19627.pdf. Verkkojulkaisu. Luettu 3.10.2012

Suvikas, Annukka – Laurell, Leena – Nordman, Pia 2011: Kuntouttava lähihoito. Helsinki: Edita Prima Oy

Tilastokeskus 2009: Suomella edessä haastavat ajat. Verkkojulkaisu.
http://tilastokeskus.fi/artikkelit/2009/art_2009-12-18_002.html. Luettu 15.1.2012.

Toikko, Timo – Rantanen, Teemu 2009: Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print.

Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli 2009: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Tiedote kehittämistyön osallistujalle

Hyvä asukas,

Pyydän Teitä osallistumaan tutkimustyöhön, jolla on tarkoitus kehittää arjen toimintaa Roihuvuoren vanhustenkeskuksessa. Kehittämistyötä varten kootaan ryhmä, joka koontuu kevään ja kesän 2012 aikana. Kehittämistyöhön sisältyy 2 ryhmätapaamista 1 tunti kerrallaan, joissa Teidän osaamista ja tietoa hyödynnetään toimijuuden kuvauksen luonnissa. Ensimmäinen ryhmätapaaminen on 31.5.2012 klo 11-12 Roihuvuoren vanhustenkeskuksen harjoituskeittiössä (p-kerros, B-rappu)ja toinen syys-elokuussa 2012. Siihen toimitetaan erillinen kutsu.

Ryhmä tapaamiset nauhoitetaan ja kirjoitetaan tekstiksi nauhoituksen perusteella. Tutkija sitoutuu tietojen käsittelyssä sekä suojaamisessa noudattamaan henkilötietolain määräyksiä. Tutkija sitoutuu myös siihen, että saatuja tietoja ei käytetä kehittämissryhmään osallistujan tai hänen läheistensä vahingoittamiseksi tai halventamiseksi.

Tutkimustyöhön osallistumisen lähtökohtana on vapaaehtoisuus. Teillä on oikeus keskeyttää kehittämistyöhön osallistuminen milloin tahansa syytä ilmoittamatta. Kaikki kerätty tieto käsitellään luottamuksellisesti. Kaikkien henkilöiden tunnistetiedot esim. nimet häivytetään aineistosta eikä yksittäisen henkilön tuottamia vastauksia nimitä. Kaikkien henkilöiden tiedot ja vastaukset ovat luottamuksellisia.

Mukaan haastatteluihin voitte ilmoittautua joko toimittamalla liitteenä olevan suostumuksen tutkijalle tai soittamalla tai sähköpostilla. Yhteystiedot löytyvät tiedotteen alalaidasta. Annan mielelläni lisätietoja kehittämistyötä koskien, mikäli niin haluatte ennen kuin teette päätöksen osallistumisestanne.

Yhteistyöterveisin

Sanna Misukka

Toimintaterapeutti (amk), Kuntoutuksen YAMK-opiskelija

p. 09-310 xxxxxx, sanna.misukka@xxxxx.xxx

Tiedote kehittämistyön osallistujalle

Hyvä henkilökunnan edustaja,

Pyydän Teitä osallistumaan tutkimustyöhön, jossa on tarkoitus kehittää asukkaiden arjen toimintaa Roihuvuoren vanhustenkeskuksessa. Tutkimustyötä varten kootaan ryhmä, joka kokoontuu kevään ja kesän 2012 aikana. Tutkimustyöhön sisältyy 2 ryhmä tapaamista 1 tunti kerrallaan, joissa Teidän osaamista ja tietoa hyödynnetään toimijuiden tukemisen kuvauksen luonnissa. Tapaamisiin voidaan osallistua työaikana. Ensimmäinen tapaaminen on 31.5.2012 klo 11-12 Roihuvuoren vanhustenkeskuksen harjoituskeittiössä (p-kerros, B-rappu)ja toinen syys-elokuussa 2012. Siihen toimitetaan erillinen kutsu.

Ryhmä tapaamiset nauhoitetaan ja kirjoitetaan tekstiksi nauhoituksen perusteella. Tutkija sitoutuu tietojen käsittelyssä sekä suojaamisessa noudattamaan henkilötietolain määräyksiä. Tutkija sitoutuu myös siihen, että saatuja tietoja ei käytetä kehittämissyhmään osallistujan tai hänen läheistensä vahingoittamiseksi tai halventamiseksi.

Tutkimustyöhön osallistumisen lähtökohtana on vapaaehtoisuus. Teillä on oikeus keskeyttää osallistuminen milloin tahansa syytä ilmoittamatta. Kaikki kerätty tieto käsitellään luottamuksellisesti. Kaikkien henkilöiden tunnistetiedot esim. nimet häivytetään aineistosta eikä yksittäisen henkilön tuottamia vastauksia nimetä. Kaikkien henkilöiden tiedot ja vastaukset ovat luottamuksellisia.

Mukaan haastatteluihin voitte ilmoittautua joko toimittamalla liitteenä olevan suostumuksen tutkijalle tai soittamalla tai sähköpostilla. Yhteystiedot löytyvät tiedotteen alalaidasta. Annan mielelläni lisätietoja kehittämistyötä koskien, mikäli niin haluatte ennen kuin teette päätöksen osallistumisestanne.

Yhteistyöterveisin

Sanna Misukka

Toimintaterapeutti (amk), Kuntoutuksen YAMK-opiskelija09-310 xxxxx

sanna.misukka@xxxxx.xxx

Tiedote kehittämistyöhön osallistujalle

Pyydän Teitä osallistumaan tutkimustyön toiseen ryhmä tapaamiseen, jossa on tarkoitus yhdessä keskustellen tutustua ja kommentoida tutkijan tekemää tutkimusaineiston analyysiä. Tutkimustyötä varten osallistuite ryhmään, jotka kokoontuivat toukokuussa 2012. Ryhmät kokoontuvat nyt yhdessä uudelleen 9.8.2012 klo 11.00-12.00, vanhuskeskuksen p-kerroksen kokoushuoneessa.

Ryhmä tapaaminen nauhoitetaan ja kirjoitetaan tekstiksi nauhoituksen perusteella. Tutkija sitoutuu tietojen käsittelyssä sekä suojaamisessa noudattamaan henkilötietolain määräyksiä. Tutkija sitoutuu myös siihen, että saatuja tietoja ei käytetä kehittämissryhmään osallistujan tai hänen läheistensä vahingoittamiseksi tai halventamiseksi.

Tutkimustyöhön osallistumisen lähtökohtana on vapaaehtoisuus. Teillä on oikeus keskeyttää osallistuminen milloin tahansa syytä ilmoittamatta. Kaikki kerätty tieto käsitellään luottamuksellisesti. Kaikkien henkilöiden tunnistetiedot esim. nimet häivytetään aineistosta eikä yksittäisen henkilön tuottamia vastauksia nimetä. Kaikkien henkilöiden tiedot ja vastaukset ovat luottamuksellisia.

Mukaan haastatteluihin voitte ilmoittautua joko toimittamalla liitteenä olevan suostumuksen yhteyshenkilölle (Mxxxxxxx Rxxxxxx), soittamalla tai sähköpostilla allekirjoitaneelle. Yhteystiedot löytyvät tiedotteen alalaidasta. Annan mielelläni lisätietoja kehittämistyötä koskien, mikäli niin haluatte ennen kuin teette päätöksen osallistumisestanne.

Yhteistyöterveisin

Sanna Misukka

Toimintaterapeutti (amk), Kuntoutuksen YAMK-opiskelija 050xxxxxx

sanna.misukka@xxxxx.xxx

Suostumus tutkimustyöhön osallistumiseen

Olen saanut sekä kirjallista että suullista tietoa kehittämistyöstä toimijuuden kuvauksen laadintaa varten. Ymmärrän että osallistuminen on vapaaehtoista, ja että minulla on oikeus kieltäytyä siitä milloin tahansa syytä ilmoittamatta. Keskeytyksestä ilmoitan tutkijalle. Ymmärrän myös, että kaikki kerätty tieto käsitellään luottamuksellisesti. Annan luvan käyttää tietojani kehittämistyötä varten.

Paikka ja aika

Osallistujan allekirjoitus ja nimen selvennys

Paikka ja aika

Tutkijan allekirjoitus ja nimen selvennys

Aineiston sisällönanalyysi

Pelkistetty ilmaus

Vaippojen vaihtoon tarvitaan koulutusta

Vaippojen vaihtoon tarvitaan hoitaja

Haluaisin itse vaihtaa vaipan

Jos oppisin vaihtamaan ja suihkuttamaan olisin iloinen

Asukas voi laittaa itse vaipan kun ne ovat nykyään niin helppoja

Olisi hyvä jos useat osaisivat itse laittaa vaipan

Pitää pyytää hoitajaa neuvomaan vaipan laitto

On kiire, täytyy antaa hoitajien laittaa leivät ja kaataa kahvia

Hoitaja kuitenkin voitelee leivän ja laittaa päällyksen

Valmiiksi tehdyt asiat ovat vastoin asukkaan periaatteita

Ruolan itsenäinen ottaminen riippuu osastosta

Ruolan itsenäinen annostelu ja tarjoiluastioiden käyttö on vielä hakusessa

Asukkaat ottavat pieniä annoksia

Asukkaat ottavat itse

Asukkaat jotka kykenevät /osaavat tekevät itse leivän ja ottavat ruoan

Asukas joka itse kykene tarjoillaan ruoka valmiina

Arabian kulhoja laitetaan pöytiin ja siitä annostellaan sopiva määrä

Meillä on periaate, että ruokailutavikheet ovat pöydillä

Yleensä teen voileivät itse

Osaan tehdä voileivät

Tekisin (voileivät) täälläkin jos olisi mahdollista

Arki pyörii ruokailujen ympärillä

Ruokailut pitää huomioida kaikessa toiminnassa

Kun ryhmä alkaa jää aamupala lyhyeksi

Voi yödä aamupalaa ryhmän jälkeen

Lempiruokaa voisi tehdä

Ei täällä saa tehdä ruokaa

Osastolla on voinut tehdä lihapullia

Kerran viikossa leivotaan, asukkaat ovat mukana

Alaluokka

Henkilökohtaisesta hygieniasta huolehtiminen

Ruokailussa tehdään puolesta

Itsenäinen ruoan annostelu

Ruoka laitetaan esille

Tehdään itse voileivät

Ruokailuajat huomioitava ajessa

Osallistutaan ruoan valmistukseen

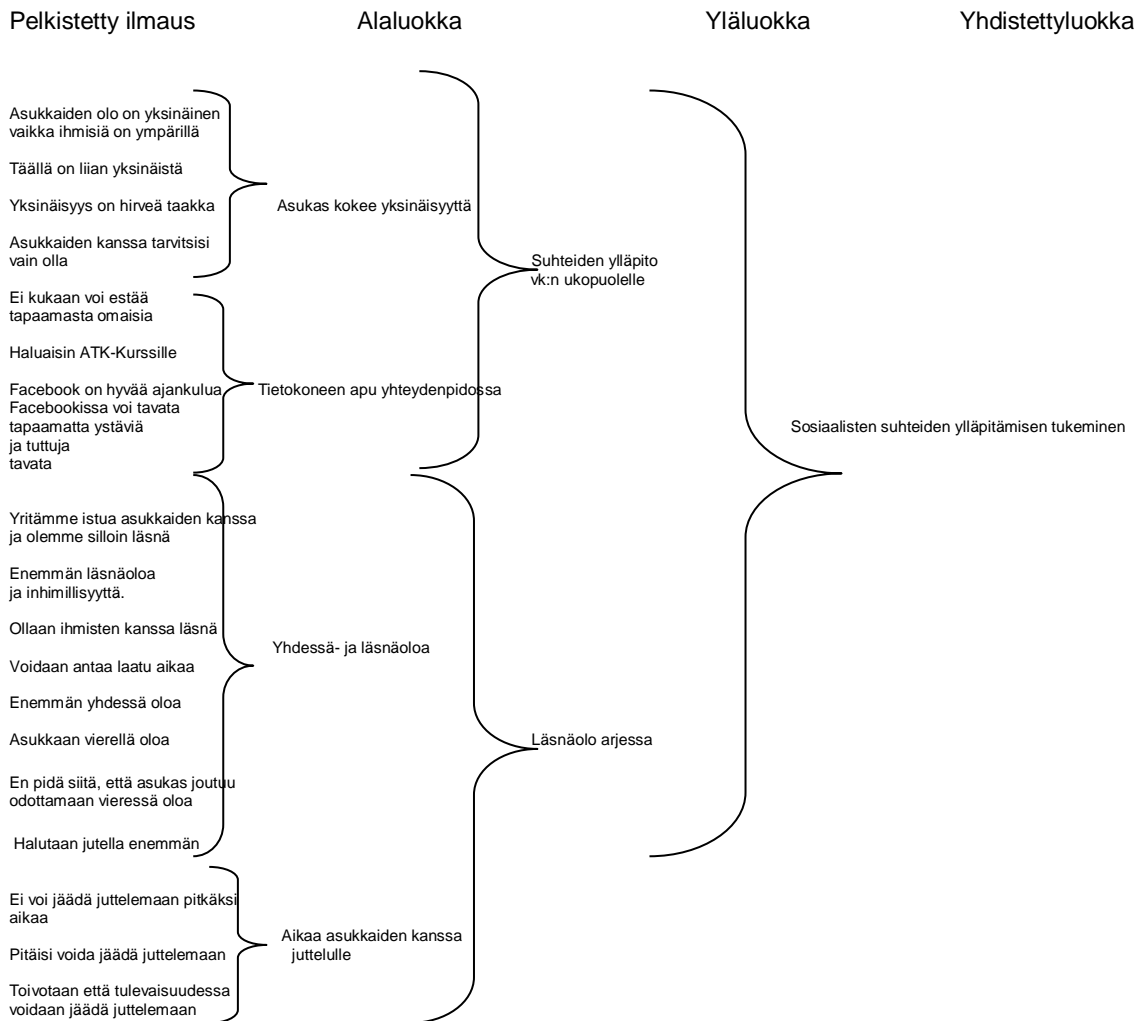
Yläluokka

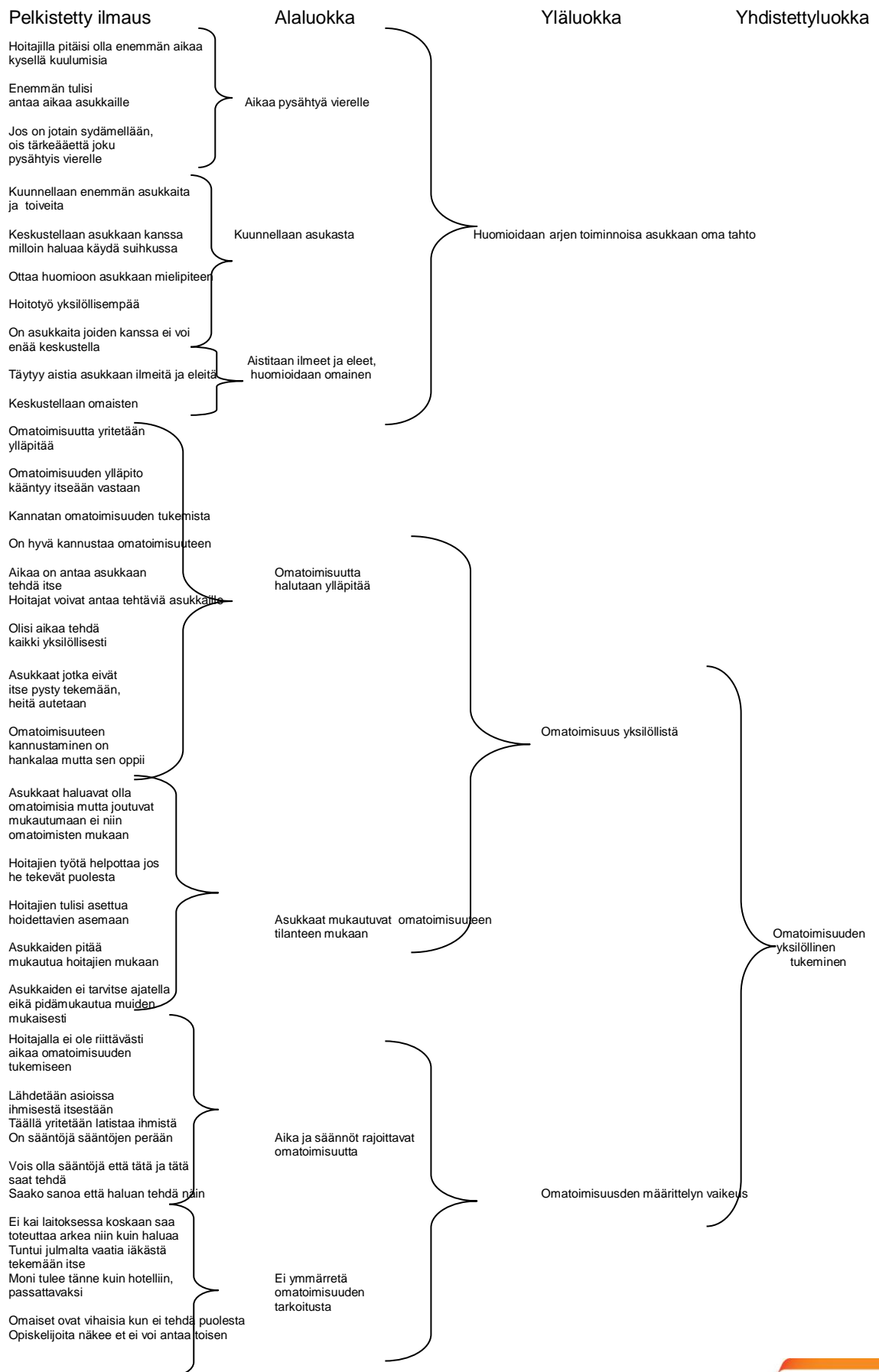
Osallistutaan ruoan tekoon ja annosteluun sekä esille laittoon

Yhdistettyluokka

Asukkaan aktiivinen osallistuminen päivittäisiin toimintoihin

tehdä itse, pitää hoitaa

Pelkistetty ilmaus

Ryhmiä alkaessa, saattaa asukas olla vielä nukkumassa

Ryhmän alkaessa asukas on juuri herännyt

Välillä asukas ei voi mennä ryhmään

Välillä jätetään ryhmä väliin kun kunto on huono

On kaikenlaisia ryhmiä
Kun tulee heti kun pitää lähteä (ryhmään) onkin väsynyt ja huono-olo

Kun ryhmät alkavat ovat asukkaat väsyneitä

Omat asukkaat viedään ryhmiin

Ryhmien vieni ei ole ongelma

Välillä ryhmiin viennissä resurssipula

Asukkaat ovat innoissaan lähdössä ryhmään

Asukkaat lähtevät mielellään ryhmiin

Asukaslähtöinen ryhmiin osallistuminen

On hankalaa löytää sopiva aika ryhmille

Iltapäivän ryhmät ois hyviä

Asukkaat ovat iltapäivällä väsyneitä

Haaste vanhainkodissa on löytää oikeatajat ryhmille

Asukkaat ovat osallistuneet aktiviteetteihin

Talossa on aikalailla aktiviteettejä

Talossa on tapahtumia

Aktiviteettejä on hienosti järjestetty

Välillä unohtuu aktiviteetteihin osallistuminen

Kiireen vuoksi jää osallistumatta aktiviteetteihin

Alaluokka

Ryhmien osallistuminen yksilöllisen kunnan mukaan

Avustetaan ryhmiin siirtymisissä

Ryhmien ajankohdat haastavia

Aktiviteettejä järjestetty

Kiireen ja unohtuusten vuoksi ei osallistuta aktiviteetteihin

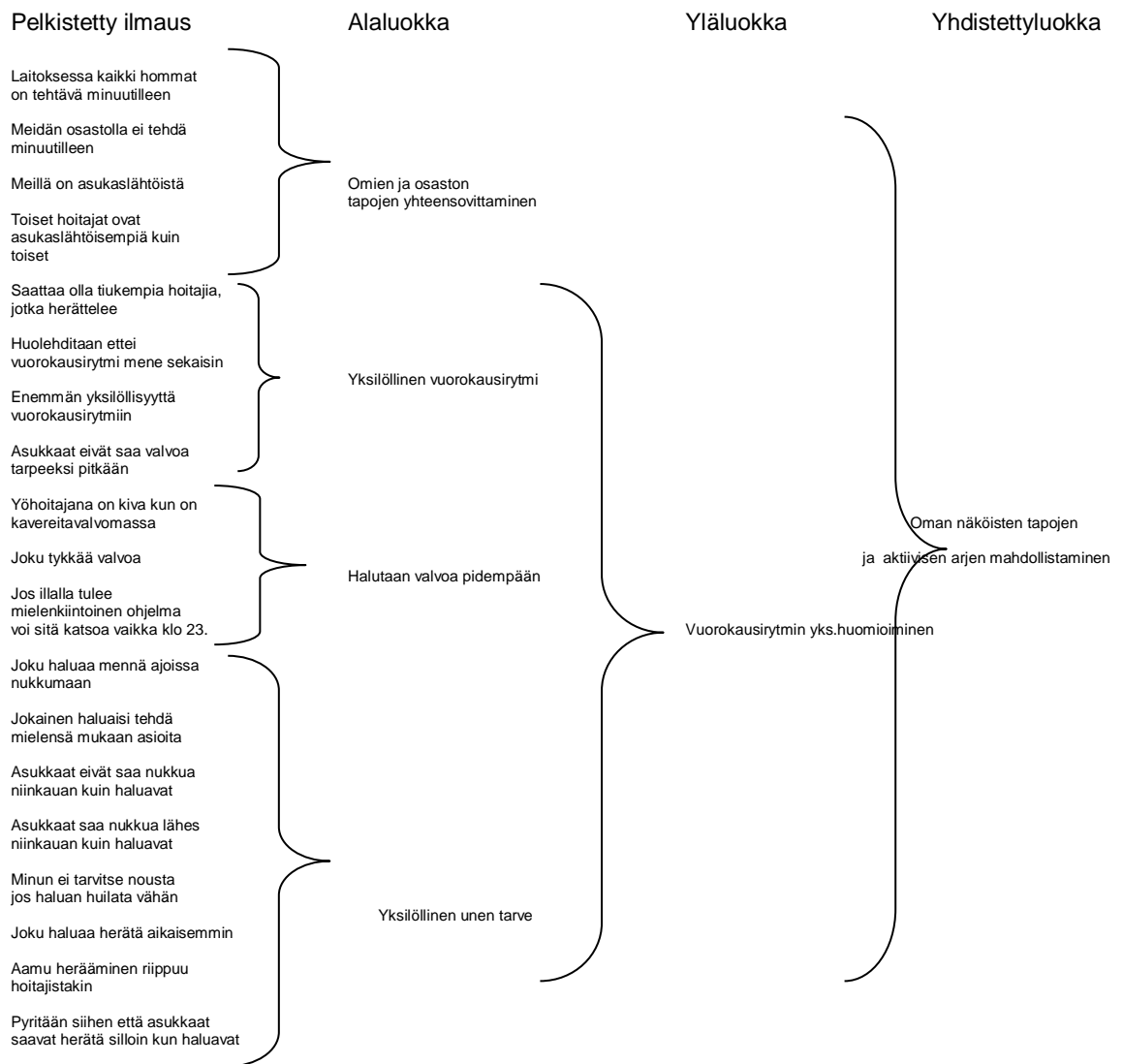
Yläluokka

Asukkaat osallistuvat yksilöllisiin ryhmiin oman kunnan mukaan ja siirtymisissä avustetaan

Asukkaat osallistuvat aktiviteetteihin

Yhdistettyluokka

Asukaslähtöinen ryhmiin osallistuminen

Pelkistetty ilmaus

Alaluokka

Yläluokka

Yhdistettyluokka

Rajoittaa kun aina pitää olla hoitaja mukana jos haluaa lähteä jonnekin
Ei saa lähteä yksin minnekään
Ei voi aina vaatia että hoitajat voivat lähteä mukaan

Voisi olla enemmän opiskelijoita, niin voisi matkustella enemmän
Enemmän opiskelijoita niin ois aikaa lähteä ajelulle

Haluan käydä läheisen haudalla
Menin itse hautausmaalle, on vaikeaa liikkua yksin

Ehdottomasti pitäisi päästä lähtemään enemmän
Voisi mennä omaksi iloksi matkustelemaan
Vapaa-ajan matkustelua enemmän
Olisi hienoa jos vapaata toimintaa olisi

Haluaisin käydä kaupassa, vaikka olisi mitään ostettavaakaan
Kaupassa käynti on ollut aiemmin joka päiväinen homma

Ympäristön kadut ovat remontissa
Vanhustenkeskuksen piha on remontissa
Remontteihin ei voida vaikuttaa
Parvekkeet ovat remontissa
Haaste on se kun talo on bukkattu täyteen
Aina ei löydy sopivia tiloja kuntoilulle
Tiloissa on vaihtoehtoja
Aina ei ole sopivaa tilaa vapaana

Pyörätuoli asukkaan ulos vieminen on hankalaa
Pyörätuolilla ei pääse takapihalle
Etupihalla ei voida olla
Remonttien vuoksi ulkoillaan enemmän pihapiirissä
Edellinen remontti on tehty huonosti
Värejä on talossa käytetty liian vähän, vain harmaata ja ruskeaa

Asiakasmäärät lisääntyneet
Asiakaskunta monipuolistunut
Taloa käyttää myös ulkopuoliset
Asukkaiden toimintakyky muuttunut

Yksin liikkuminen rajoitettua

Opiskelijoita hyödynnettävä liikkumisen mahdollistajana

Haudalla käynti tärkeää

Tärkeää päästä matkustelemaan

Kaupassa käyminen tärkeää

Ulkotilat remontissa

Paljon asukkaita tiloja vähän

Apuvälineiden kanssa ulkoileminen hankalaa

Remontti toteutettu

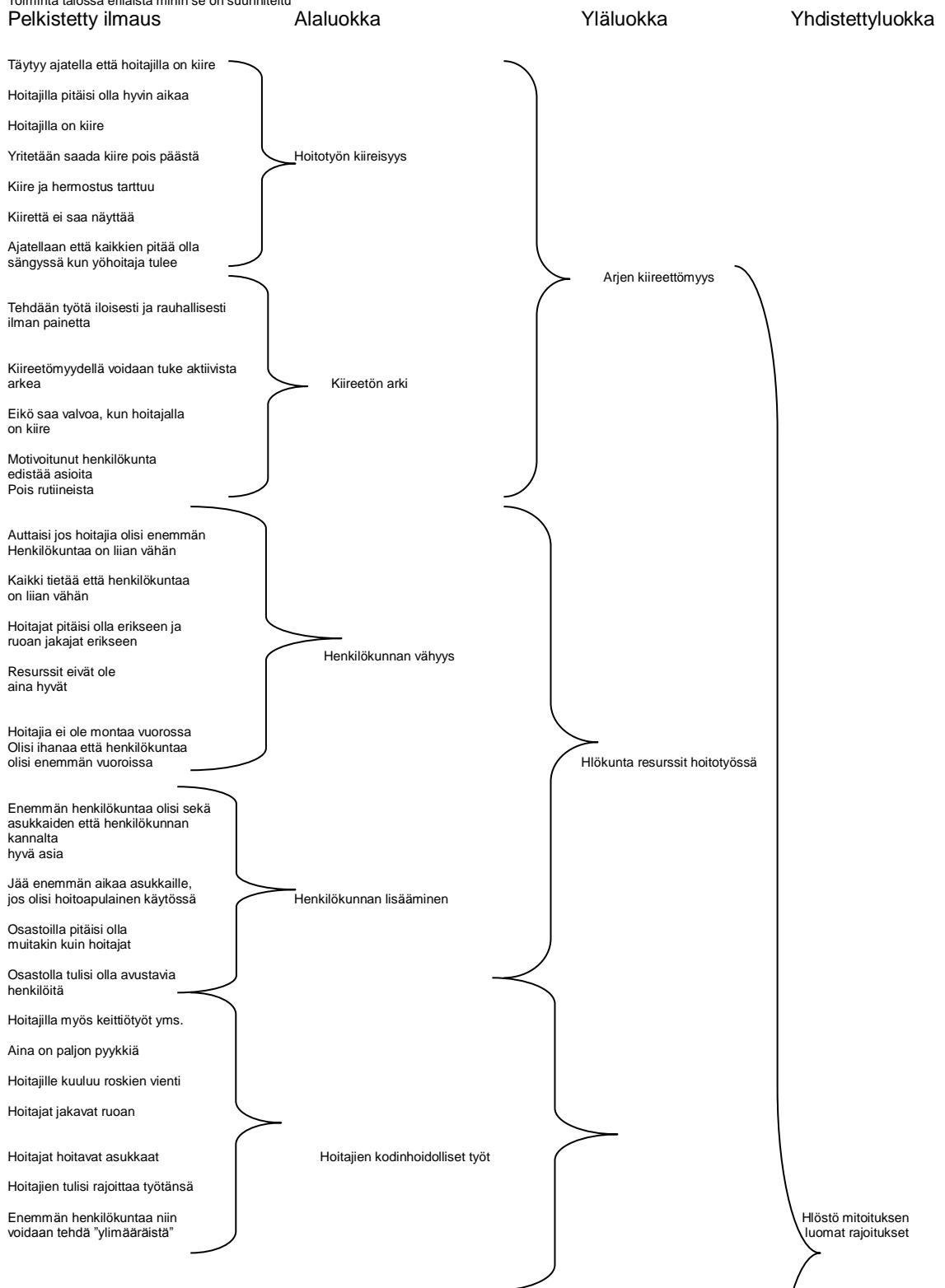
Vk toiminnot muuttuneet uusien asiakasryhmien myötä

Asukkaiden aktiivinen liikkuminen vk:n ulkopuolella

Rakennettu ympäristö osallistumisen mahdollistajana

Vk:n fyysisen ympäristön luomat mahdollisuudet toimintaan ja ulkoiluun

Toiminta talossa erilaista mihin se on suunniteltu
Pelkistetty ilmaus

Pelkistetty ilmaus

Kirjaamisaikaa/tapaa tulisi tehostaa, jäisi enemmän aikaa asukkaille

Vuoron vaihtuessa annetaan ensin raportti ja sitten kirjataan

Kirjaamiseen ei käytetä omaa aikaa

Kun asukas on laitettu nukkumaan niin kirjataan

Toimenkuvan laajenemiselle pitää tulla raja vastaan

Hoitajan tehtäviin kuuluu kaikki kodinhoidolliset työt

Aina vedotaan kodinomaisuuteen kun toimenkuva laajenee

Kodinomaisuus ei voi olla syy toimenkuvan laajenemiseen

Kodinomaisten töiden vuoksi asukkaileannettava aika vähenee

Pitäisi päästä siitä pois, ettei kaikki työt tarvitse olla tehtynä kun vuoro vaihtuu

Hoitajan on organisoitava taitavasti asioiden teko järjestys joka päivä
Toiset asukkaat vievät enemmän aikaa kuin toiset

Alaluokka

Hoitotyön kirjaaminen ja raportointi

Henkilökunnan muut työt

Yläluokka

Hoitotyön organisointi

Yhdistettyluokka